

BELGIË-BELGIQUE

P.B.
9000 GENT X
B/43

Toegelaten gesloten verpakking B/43
Afgiftekantoor Gent X

TIJDSCHRIFT VOOR
THEATERTECHNIEK
THEATERARCHITECTUUR
SCENOGRAPHIE

BASST_{vzw}

oistat

PROSCENIUM

21

vzw BASST
Azalealaan 30
B-1030 Brussel

Driemaandelijks
Jaargang 5
december 2001

In Ear Monitoring

That only costs
BFR 29.300,-
fl 1.595,-
excluding VAT

A personal and wireless In Ear Monitoring System

Following the immensely popular Evolution wireless and wire connected microphone and headphone series we have developed a remarkable wireless In Ear Monitoring system. Top quality which you may expect from Sennheiser at a price which no other available system can match. Don't waste time - allow yourself the ultimate freedom on stage.

- Ⓢ eight adjustable presets
- Ⓢ multi channel operation, allowing the use of several In Ear Monitoring systems at the same time
- Ⓢ 'limiter' system for a safe volume, can also be switched off
- Ⓢ the option of switching between stereo and Focus mode; for a personal mix of two mono channels

 SENNHEISER

 evolution
The Microphone Series

Sennheiser Belux bvba, Industrie Asse 3, n° 11, bus 51, 1731 Zellik, Tel: +32(0)2/466 44 10, Fax: +32(0)2/466 49 20
Sennheiser Nederland BV, Televisieweg 62, 1322 AM Almere, Postbus 50050, 1305 AB, Tel: +31(0)36 535 84 44, Fax: +31(0)36 535 84 99

Proscenium is een publicatie van
BASTT
Belgische Associatie
van Scenografen en Theatertechnici vzw
aangesloten bij OISTAT

Secretariaat, redactie,
correspondentie, advertentie
Azalealaan, 30

B-1030 Brussel

tel.: 02 215 08 52

fax: 02 241 44 76

e-mail: proscenium@bastt.be, bastt@bastt.be

website : www.bastt.be

Hoofdredactie

Rose Werckx

Werkten mee aan dit nummer

Geert Custers

Luc Dhooghe

Jan Strickx

Michiel van der Zijde

Rose Werckx

Coverfoto

Bruges, La vivante!?

Druk

Sintjoris - Nevele

Vormgeving

www.brusselslof.be

Jo Klaps

Prijs per nummer: 200 BEF of 4,96 €

Abonnement (4 nrs.): 700 BEF of 17,35 €

Bank: 402-5525161-38 van BASTT vzw

Teksten, foto's en illustraties
mogen enkel worden overgenomen
mits voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever.

Verantwoordelijke uitgever

Jacques Berwouts

Kunstenaarsstraat 100

B-9040 Gent

INHOUD

06

Theatertechniek

EEN CONDOR AAN DE KLUITENWAGEN

Kuifje in theatertechniekland

De musical productie *Kuifje* is technisch een uitzonderlijk hoogstandje door de enorme hoeveelheid aan decors en het bijna filmische tempo van de scènewisselingen. Een blik achter de schermen.

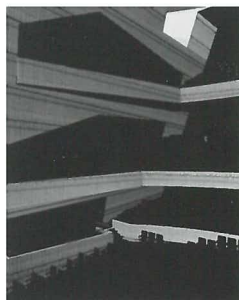

12

Multimedia

WAAROM ONS NOG AAN HET LIJNTJE HOUDEN...

De GyroMouse Presenter laat ons toe draadloos de computer te besturen tot op een afstand van twaalf à twintig meter. De Keyboard & Mouse Extender Kit van Black Box bedient de computer via klavier en muis, zelfs als deze 300 meter verderop staat. Eén UTP kabel Cat5 vormt de link.

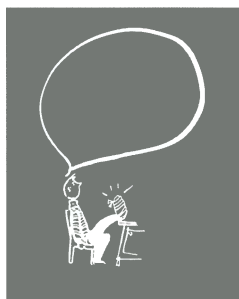

15

Theaterarchitectuur

BRUGES, LA VIVANTE !?

Brugge 2002 staat in haar startblokken, wij maakten een wandeling langs de verschillende locaties voor de podiumkunsten.

20

Veiligheid

ARBEIDSMOMSTANDIGHEDEN IN NEDERLAND

Infosessie - verslag

In het kader van het Theaterfestival in de Vooruit in Gent organiseerde de Brakke Grond op 1 september 2001 een infosessie over arbeidsomstandigheden en regelgeving in Nederland. Het verslag kan reizende technici helpen bij hun bezoek aan onze noorderburen, en ruggesteunt het door BASTT eerder genomen initiatief.

30

Tentoonstellingen

NIEK KORTEKAAS

JAN FABRE

TIEN JAAR THEATERAFFICHES

STRINDBERG

Verder:

BASTT-Nieuws

CONTACT-LEDENDAG IN ANTWERPEN, CURSUSSEN

Stakebrand B.V.B.A.

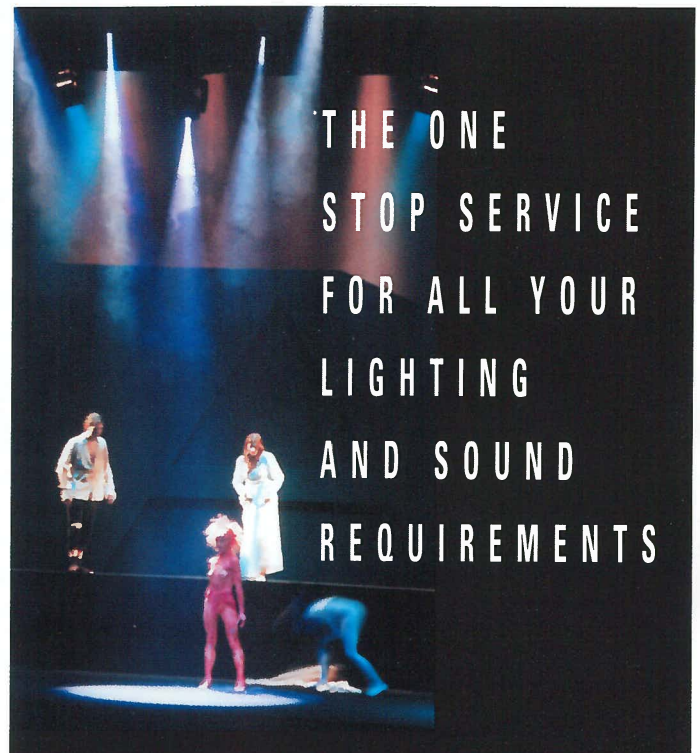
Technische toneelinstallaties

Het moederbedrijf
Stakebrand B.V.
heeft in
Nederland,
ruime ervaring
en een rijke
historie
in de theatertechniek.

De installaties
voldoen
aan
de huidige
eisen,
inzake
theatertechniek
en
veiligheid

Stakebrand B.V.B.A.
Technische Toneelinstallaties
Rodenrijt 80
3830 Hamont Achel
Tel: 011-667894
Fax: 011-667895
E-mail: j.h.stakebrand@skynet.be

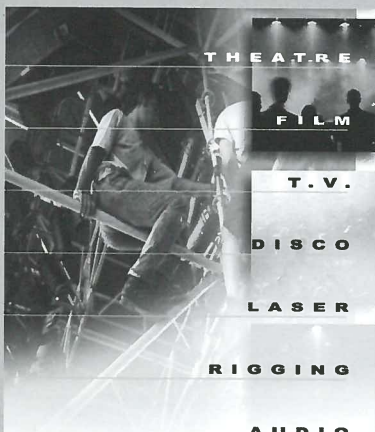

THE ONE
STOP SERVICE
FOR ALL YOUR
LIGHTING
AND SOUND
REQUIREMENTS

 VARI-LITE
PRODUCTION
SERVICES

EML

- INDUSTRIETERREIN 'T SAS
- OUDESTRAAT 147
- 3190 BOORTMEERBEEK
- BELGIUM
- TEL +32 (0)16 61 71 10
- FAX +32 (0)16 60 88 61

THEATRE
FILM
T.V.
DISCO
LASER
RIGGING
AUDIO
CASES
STAGING
SOUND

CONSULTANCY
DESIGN
PRODUCTION

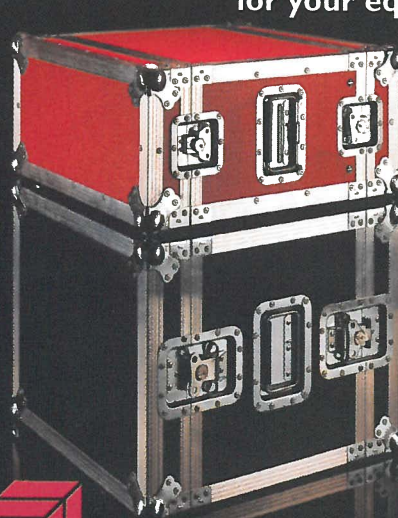
PHILIPPO
Showlights

Antwerpsesteenweg 334
2500 Lier - Belgium
Tel.: + 32 3 491 91 70
Fax: + 32 3 489 05 62
E-mail: info@phlippo.com
URL: www.phlippo.com

SALES & RENTAL

CASES OF ART

The ultimate protection
for your equipment

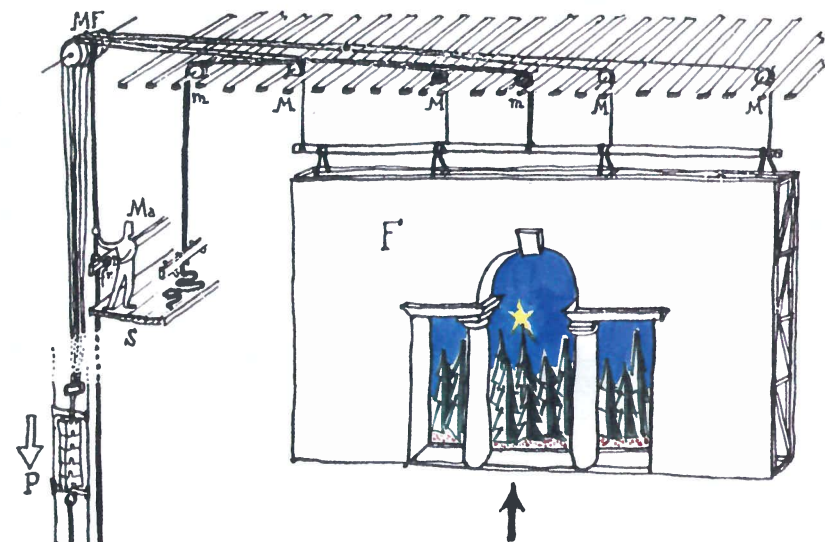
 ARTIST Flightcases

tel. 09/377 97 55 - fax. 09/378 12 33

P

PROSCENIUM WENST U SFEERVOLLE EINDEJAARSFEESTEN EN EEN SCHITTEREND

2002!

BASTT organiseert op 10 januari 2002 een contact- en ledendag in Antwerpen.

Programma:

- 10.00 tot 10.30 u: Onthaal in de Arenbergschouwburg.
- 10.30 tot 11.30 u: Demonstratie van *Vectorworks Spotlight*, standaard voor de entertainment- en lichtontwerpen sector.
- 11.30 tot 12.30 u: Presentatie met gebruiksaanwijzing van de pas verschenen *TheaterTechnische gids* op cd-rom.
- 12.30 tot 13.30 u: Algemene Ledenvergadering
- 13.30 tot 14.30 u: Lunch
- 14.45 tot 16.30 u: Technische demonstratie van de productie *Kuifje*, in de Stadsschouwburg van Antwerpen.

Prijs inclusief lunch:

Bastt-leden: 25 Euro
Niet-leden: 35 Euro
Overschrijven op rekeningnummer 402-5525161-38 van BASTT vzw, met vermelding Contactdag.

's Avonds is er mogelijkheid om de voorstelling van *Kuifje* bij te wonen. Bastt-leden kunnen genieten van een reductie van 5 Euro op de normale tarieven op vertoon van de lidkaart.
Reservering en tickets: 0900 84 900 www.musicalkuifje.com.

E EEN CONDOR AAN DE KLUITENWAGEN

DE THEATERTECHNIEK ACHTER 'KUIFJE, DE ZONNETEMPEL'

MICHIEL VAN DER ZIJDE

Kuifje, de musical, foto Luk Monsaert

Eén van de eerste dingen die direct opvalt bij een rondgang over het, bepaald niet kleine, toneel van de schouwburg is de enorme hoeveelheid decors. Naast de overvolle kap - de eerste vrije trek is trek 65 - staan op de zijtonelen en het achtertoneel ook nog een aantal kolossale decorstukken.

Gedurende de voorstelling vinden een kleine vijftig scènwisselingen plaats. Hiervoor zijn dagelijks tweeëntwintig technici op het toneel en aan de trekkenwand werkzaam. Het 'presetten' van de voorstelling neemt met de gehele ploeg zo'n anderhalf uur in beslag. Tijdens de voorstelling is er geen moment van rust. Ook de pauze betekent voor de toneeltechnici hard werken: de decors op de zijtonelen moeten worden gewisseld, in de kap gaat alles van de eerste helft naar gridhoogte (30 meter) en alles van de tweede helft naar afstopshoogte, de vloer wordt omgebouwd en er vinden een aantal wissels in de kap plaats (vliegtuigen worden vervangen door vogels). Tijdens de eerste scène van de tweede helft is er voor ongeveer de helft van de toneelploeg een korte pauze, waarna de rest van de tweede helft ook zonder enig rustmoment doorloopt. Wie ooit gedacht heeft dat je als toneeltechnicus de halve avond kan kaarten of televisie kijken is bij deze productie

absoluut aan het verkeerde adres.

Behalve het feit dat *Kuifje, de Zonnetempel* in technisch opzicht een productie is van de grote getallen vraagt de grote hoeveelheid scènwisselingen ook om een aantal technisch soms zeer vernuftige oplossingen. Waarbij de magie van de theatertechniek voor het publiek grotendeels magie blijft, of zoals een Belgische krant het omschreef: 'Eindelijk een productie die de techniek van de schouwburg ten volle benut. Waarom kunnen anderen dat niet?'

De brug

Direct achter de (verwijderde) manteaux is zowel links als rechts een toren geplaatst met een breedte van 1 m, een diepte van 2,35 m en een hoogte van maar liefst 12,50 m. Tussen deze torens is een 16 m brede en 2 m diepe beweegbare brug opgehangen met een dikte oplopend van 30 cm aan de voorzijde tot 50 cm aan de achterzijde. De brug kan vrij bewegen tussen vloerniveau en een maximale hoogte van 10 m. Naast de horizontale beweging kan de brug ook diagonaal tussen de torens worden bewogen. Om dit te bereiken is de brug uitschuifbaar tot een maximale lengte van bijna 18 m. Waarbij een hoogteverschil tussen links en rechts mogelijk is van meer dan 6,50 m. De

Deze zomer is in de Antwerpse Stadschouwburg tweeëneenhalve maand gewerkt aan de totstandkoming van de musical *Kuifje, De Zonnetempel*. Deze productie is gebaseerd op twee van Hergé's beroemde verhalen, *De zeven kristallen bollen* en *De Zonnetempel*. Het resultaat is een musical met internationale ambities, die in technisch opzicht kan wedijveren met grote producties als *The Phantom of the Opera*. Hoe wordt deze spectaculaire productie 'achter de schermen' gerealiseerd?

snelheid van de brug is traploos regelbaar tussen 1 cm en 1 m per seconde. De maximale belasting van de brug is 1 100 kg.

In de hoogste positie op 10 m is de brug rondom voorzien van een reling. Vanuit deze hoogste positie worden telkens nieuwe decors op de brug geplaatst. Een deel van deze decors is opgeslagen aan de trekken in het gebied boven de brug. Een ander deel is opgeslagen op een platform direct aansluitend aan één van de twee torens. Voor acteurs is de brug in de hoogste positie bereikbaar via een uit steigermateriaal opgebouwd trappenhuis.

De brug wordt in de voorstelling gebruikt om bijvoorbeeld een complete ziekenhuis scène inclusief zeven bedden en veertien acteurs in te laten zakken of een bewegende gang in de torens te creëren. Door de brug op te nemen in de overige decors is deze vaak niet meer als zodanig herkenbaar en dient hij als effectief hulpmiddel om voor het publiek onvoorstelbaar snel te kunnen changeren.

Het diafragma

Direct voor de brug is een zogenaamd diafragma aangebracht. Dit diafragma bestaat uit vier zwarte doeken, elk met hun eigen mechanisme, waarmee de toneelopening zowel links als

rechts als boven en onder kleiner gemaakt kan worden. Het linker en het rechter deel van het diafragma zijn relatief eenvoudige systemen met elektrisch aangedreven doeken op rails.

De bovenzijde van het diafragma bestaat uit een 16 m brede vierkante aluminium vakwerklijger die aan 2 lieren in het grid is bevestigd. Aan deze ligger is een 9 m hoog doek bevestigd welke onderin is verzaard met een frame. Doordat het geheel aan 2 lieren is bevestigd kan dit deel van het diafragma zowel recht als schuin op en neer.

De onderzijde van het diafragma bestaat uit een 9 m hoog doek opgehangen aan een 16 m brede aluminium driehoek-truss met een schuine zijde van slechts 10 cm. De truss heeft een vrije overspanning over de volledige 16 m, welke gerealiseerd kon worden door de truss met een staalkabel voor te spannen. Het onderdiafragma is opgehangen aan 1 lier met twee trommels, die is gemonteerd op de vierkante vakwerklijger van het bovendiafragma. Hierdoor loopt de lijn van het onderdiafragma altijd evenwijdig aan die van het bovendiafragma en bepaalt de lier van het onderdiafragma slechts de afstand tussen onder- en bovendiafragma. Het onderdiafragma is opgeslagen onder een klep in de vloer.

De snelheid van het onder- en bovendiafragma is net als de brug te variëren tussen de 1 cm en 1 m per seconde. De maximumsnelheid van het linker- en rechterdiafragma ligt zelfs op 2 m per seconde.

Alle doeken van het diafragma zijn van een dusdanige lengte dat de opening niet altijd van uit het midden hoeft te ontstaan, maar bijvoorbeeld vanaf helemaal links of rechts of vanaf boven naar beneden.

Het diafragma geeft de mogelijkheid om iedere scène, zoals in het stripverhaal, zijn eigen kader te geven en om toneelbeelden op een zeer filmische manier te openen en te sluiten.

De vloer

Het volledige toneel, inclusief de zijtonelen en een deel van het achtertoneel is uitgevuld met een 25 cm verhoogde vloer. In deze verhoogde vloer zijn voorzieningen verwerkt ten behoeve van een heuse waterbak van 14 bij 2 m, diverse geleide rails met de bijbehorende kettingaandrijving, hydraulische cilinders voor het bewegen van een aantal kleppen in de vloer, opslag van de 16 m brede truss ten behoeve van de onderzijde van het diafragma en tot slot het staal voor het spreiden van het gewicht van de torens van de brug.

De automatisering

De brug, het diafragma en de kleppen in de vloer zijn alle geautomatiseerd via een centrale PLC-besturing. In de voorstelling worden zo'n 80 verschillende standen voor de diverse onderdelen gebruikt. De automatisering geeft de mogelijkheid om op relatief eenvoudige manier zeer ingewikkelde overgangen te maken welke altijd exact zullen worden gereproduceerd. Daarnaast zorgt de automatisering voor een groot deel van de veiligheid van de diverse systemen. Zeker met de hoge snelheden waarmee sommige bewegingen plaatsvinden zou een menselijke controle op het systeem altijd te laat reageren.

De condor

In de tweede helft van de voorstelling maken Kuifje, Bobbie (gespeeld door een echte hond) en kapitein Haddock een aantal avonturen mee tijdens hun reis door Zuid-Amerika, om uiteindelijk via een geheimzinnige gang door de rotsen in de Zonnetempel uit te komen. Deze avonturen worden op spectaculaire wijze op het toneel weergegeven.

Op hun tocht door de jungle worden Kuifje en Bobbie aangevallen door een condor. Eerst zien we een kleine condor in de verte, die Bobbie in zijn klauwen meevoert, vervolgens beklimt Kuifje een 5 m hoge berg om te zien waar de condor met Bobbie is gebleven. Op dat moment komt een meer dan levensgrote condor met een spanwijdte van 4 m aangevlogen die Kuifje aanvalt. Kuifje weet deze aanvallen eerst te weerstaan waarna hij zich aan de klauwen van de condor weet vast te grijpen en met het dier mee vliegt.

Deze scène wordt op relatief eenvoudige wijze uitgevoerd. De condor hangt door middel van staalkabels aan een op een trek bevestigde rail. Zowel links als rechts staat een persoon die door middel van touwen de condor langs de rails beweegt. Tegelijkertijd wordt de trek langzaam naar beneden bewogen, waardoor de condor een duikvlucht lijkt te maken. Vervolgens grijpt Kuifje de condor vast, waardoor er plotseling een veel groter gewicht aan de trek komt te hangen. Dit gewicht wordt door middel van een touw met dubbele katrollen dat is bevestigd aan de kluitenwagen gereduceerd tot een hanterbaar gewicht. Vanaf het moment dat Kuifje de condor vast heeft beweegt niet de trek omhoog maar de ondergrond naar beneden, waardoor het lijkt alsof de condor opstijgt. Vanaf nu hoeft het extra touw aan de kluitenwagen alleen nog maar te vieren om Kuifje uiteindelijk veilig op de grond te laten landen.

Door de grote snelheid waarmee een en ander gebeurt en doordat de vleugels van de condor met verschillende snelheden kunnen bewegen (door middel van draadloze besturing) geeft het geheel een zeer levensechte indruk.

De waterval

Eén van de spectaculaire scènes in de musical is een heuse waterval over de volle breedte van de toneelopening. Hiervoor staat in de kelder een voorraadtank met een inhoud van 4 000 liter water. Dit water wordt met 2 pompen van 10 kW per stuk door middel van een vaste leiding langs de torens van de brug omhoog gepompt waarna deze vaste leiding op een hoogte van 12 m wordt onderverdeeld over 6 flexibele leidingen met elk een doorsnede van 9 cm. Deze leidingen worden aangesloten op de beweegbare brug waarin zich weer een vast leidingstelsel met zo'n 150 sproeikoppen bevindt. Tijdens de watervalscène staat de brug op een hoogte van ongeveer 6 m.

Onder de brug bevinden zich in de vloer een tweetal kleppen, die hydraulisch worden geopend. Onder deze kleppen bevindt zich de opvangbak voor het water. Deze bak heeft een afmeting van 14 bij 2 m en een diepte van 25 cm. De opvangbak is met twee afvoerbuizen van elk 20 cm doorsnede direct aangesloten op de voorraadtank. Tijdens de scène, die zo'n vijf minuten duurt, wordt ongeveer 20 000 liter water rondgepompt.

De waterinstallatie is voorzien van alle denkbare filtersystemen om verontreiniging met bijvoorbeeld bacteriën te voorkomen. Slechts één maal per maand dient het water te worden ververst.

De ontwerpers en de bouwers

Voor het decorontwerp van Kuifje, De Zonnetempel tekent Paul Gallis. Voor de technische coördinatie waren Jakob Sagiv en de schrijver van dit artikel verantwoordelijk.

De decors zijn gebouwd bij Bader in München (engineering en constructie), Malte Neumann uit Hamburg (onder andere de condor), Terry Murphy Scenery uit Londen (onder andere de Zonnetempel en Molensloot), Terry Dickson, eveneens uit Londen (gedecoreerde doeken), Pandora (voor alle overige doeken) en uit Nederland Jan van der Steen decorbouw (bijna alle zetstukken) en Trevi fontein en waterspelen (de waterval).

(overgenomen uit Zichtlijnen nr 79 – november 2001)

EQUIPMENT LIST

"KUIFJE, DE ZONNETEMPEL"

1. Audio Equipment:

(in order of preference)

1 Soundtracs DC2

Controllers & Amplifiers:

8 Stereo Amps for Tanoy T3836 (type Yamaha 4002)
4 Stereo Amps for Promix Mini Subs (type Yamaha H5000)
12 Stereo Amps for Martin Audio Surround Speakers
2 Stereo Amps for Servodrive Contrabass
2 STS 6kW Masterrack (On stage SFX)

FOH loudspeakers:

L&R Band System:

8 Meyer Sound UPA-1P
4 Meyer Sound 650-P
4 Meyer Sound UPM-P
8 type "Meyer Sound MSL-4" or type "Dvdosc"

A/B Vocal System:

8 Tanoy 12" driver T3836 8 Promix minisubs
8 Meyer Sound UPA-1P
8 Meyer Sound UPM-P

Surround & SFX System:

28 type "Martin Audio Surround Speakers Effect 5" or type "JBL 8340"
2 Servodrive "Contrabass"
8 type "Meyer Sound UPA-1P"
4 type "Meyer Sound 650-P"
4 Synco Touring System STS Combi (On stage SFX)
4 Synco Touring System STS Sub 18RR (On stage SFX)

Rigging: TO BE SPECIFIED (depends on speakersystem)

Please note:

All rigging hardware must have the approval of the sound designers and the production staff.

All rigging hardware must be specified according the local safety standards.

Monitor Loudspeakers & Acc:

4 Wireless in-ears
5 Self powered loudspeakers
10 type "Galaxy Hot Spot" (Orchestra pit / 6 sends)
10 type "Renkus Heinz TRC-81" (On Stage monitors / 4 sends)

Equalisers & Delays:

6 BSS FCS926/920 Varicurve Equalisers
1 BSS FPC900i remote interface
1 BSS FPC900 Varicurve Remote with radiolink
compromising:
Lavalier transmitter complete with 1/4" jack input cable
Stand alone diversity receiver for above
10 BSS Soundweb 9088
2 BSS Soundweb 9000-HUB

Processing Equipment:

1 Lexicon 480L digital reverb with LARC and Classic Cartridge
2 Lexicon 300 digital reverb with LARC
1 Eventide H3000
6 Compressor&Limiter type "BSS DPR 901-II" or "DPR 402" or "TLA"

Microphones:

10 BSS AR133 phantom powered
4 AKG C414 B-TL II
1 B&K 4004
5 B&K 4035
1 Shure B91A 1 Shure B57
6 Neumann KM184
4 Sennheiser BF504
1 Sennheiser MKH40
4 Amcron PCC160
2 Shure SM58
3 Shure 565s
9 mics to be specified (type "AKG C414 B-TL II" or "AKG C12 VR" or "Shoeps MK4" or "Neumann KM184")

Microphone Accessories: TO BE SPECIFIED

Please note:

All microphones and rigging must be supplied with 3/8" threads.

All rigging should be black

Radio Microphones:

32 Sennheiser Diversity Radio Microphones on UHF frequencies
compromising:

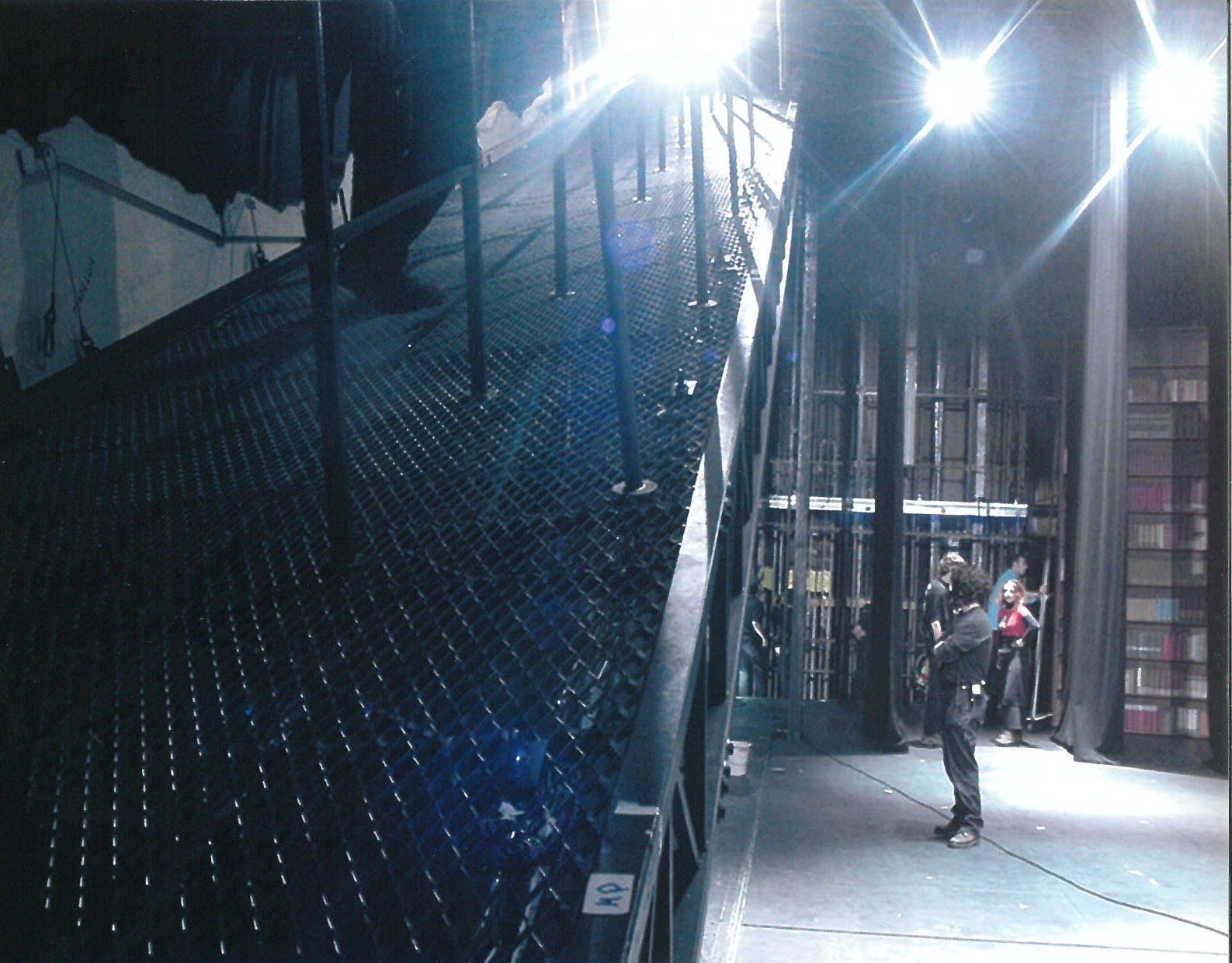
32 Sennheiser SK50-TV transmitters with **16dB PAD** and BA250 battery tray and battery chargers
32 EM1046 Diversity receiver channels
4 Sennheiser Ground Plane antennae on suitable frequencies
4 Sennheiser AB 1036-TV on suitable frequencies
5 Sennheiser MKE 2-gold Black microphones
40 Sennheiser MKE 2-gold Pink microphones
10 Spare Sennheiser Tx aerials of appropriate frequencies
6 RF in-line switchable pads (1-20dB)
1 Rack mounted audio patch
1 Custom made monitoring system with remote outstation
1 Sennheiser remote display system, compromising:
1 IBM PC486 Computer with enhanced parallel port
3 VGA video monitors
1 video distribution sytem for the above
Sennheiser remote display software (PC version)

TO BE SPECIFIED Low Loss Co-axial aerial cables suitably terminated

Sound Effects:

1 Sony CDP-D11 CD player
2 24-track Hard disk recorder Otari RadarII (1 is backup), with custom made switch-over box)
1 Sony MDS-520 MD recorder
1 Sony MDX DD1 DAT recorder
1 Ti-Max system
Compromising:
1 Sharc DSP unit
4 Sharc Analogue input cards
4 Sharc Analogue output cards
1 19" rackmount PC running Windows 95, complete with:
SMPTE/MIDI interface
2x CD Rom drives
1 Gigabyte hard drive
1.44 Megabyte 3,5" floppy drive
internal modem
serial and parallel port
SVGA card
gameport for joystick controller

foto Michiel van der Zijde

DE MAKERS VAN KUIFJE

Producenten:

Marc Besson en Wouter Boits van Tabas&Co
Nick Rodwell en Peter Horemans,
respectievelijk president
en directeur generaal van Moulinsart

Productie:

Anne Bossens
Jacob Sagiv
Nancy Moortgat
Michiel van der Zijde

Regie:

Frank Van Laecke

Scenario en teksten:

Seth Gaaikema

Muziek:

Dirk Brossé

Adaptatie Franse versie:

Didier Van Cauwelaert

Decor:

Paul Gallis

Kostuums:

Yan Tax

Klank:

Eric Loots

Licht:

Jaak Van De Velde

Techniek:

Geert Custers

Communications & Radio Communications:

- 2 6ch Masterstation
- 3 4ch Remote Masterstation
- 3 2ch Remote Masterstation
- 1 HF Masterstation Full Duplex
- 6 HF beltpacks
- 15 1ch Beltpacks
- 20 2ch Beltpacks
- 50 Beyer Headsets
- 1 Custom build audio-patch and multicore system
- 8 Motorola GP300 simplex walkie-talkies with lightweight headsets
- 8 rapid chargers for the above

2. Lighting Equipment:

Moving Lights:

- 16 Martin MAC 2000
- 24 Martin MAC 600 NTversion (lenses to be specified)
- 14 Pal 1200
- 2 Mac 500

Lightcurtains:

- 11 DHA Digital Lightcurtains (8 lamp version)
- please note: All lightcurtains will be DMX controlled*

Generic Lights:

- 24 ADB Cyclorama Lights 1000W with fixed colorframe
- 26 Thomas Par 64 to be used with scroller (bulbs to be specified)
- 4 Thomas Par 64 sixbar to be used with scroller (bulbs to be specified)
- 24 PC 2000W type ADB or Strand
- 4 Fresnel 5000W to be used with scroller
- 4 HMI fresnel 2500W to be used with scroller and douser
- 36 ETC Source Four (lenses to be specified)
- 6 low voltage beam lights 500W
- 12 Svoboda units (to be used in a 6x2 frame)
- 16 1mtr, 1channel Striplights with MR11 or MR16 bulbs
To be used on the back of a moving scenery wall
- 16 1mtr, 1channel Striplights with MR11 or MR16 bulbs
To be used as floor lights
- 8 Blacklights 400W floods
- 3 Strobes 3kW (floods)

Scrollers & Dousers:

- 50 Coloram scrollers for PAR64
- 4 Coloram scrollers for 5kW fresnel
- 4 Coloram scrollers for 2500W HMI fresnel
- 4 Dousers for 2500W HMI fresnel

Followspots:

- 4 Pani Followspots HMI 1200W with mechanical dimmer and color changer
- 2x On Stage, 2x FOH (lenses to be specified)

Dimmers:

no dimmers needed, all lights will be connected to theatre dimmers

Cables:

see drawing for needs

Desk:

- 1 Strand Genius 530

3. Rigging and Trusses:

Ladders & Frames

- 10 ladders to mount the sidelights
- 1 frame to fly 12x1w svoboda's

Trusses:

- 1 8mtr type "Prolyte X30D"
- 1 14mtr type "Prolyte X30D"
- 3 18mtr type "Prolyte X30D"
- 3 20mtr type "ProlyteX30D"
- 3 16,8 mtr type "Prolyte S36"
- 1 19,3 mtr type "ProlyteS36"
- 2 4,8mtr type "Prolyte S52"
- 2 14,4mtr type "Prolyte S52"
- 2 Prolyte S52 overlay couplers

Spot seats:

- 2 followspot seats

Motors & Winches:

- 1 Winch 1m/s 1000kg, speed control
- 3 Winch 1m/s 500kg, speed control
- 1 Manual Winch 100kg
- 8 Chainhoist 16m/min 250kg
- 8 Chainhoist 4m/min 500kg
- 1 Chainhoist 4m/min 1000kg
- 2 Non-chutes (followspots)
- 2 Non-chutes

4. Smoke/snow/wind Machines:

Crackers:

- 2 MDG atmosphere oil cracker

Low Fog:

- 2 MDG low fog machines
- appr. 50 mtr flexible pipe

Smoke:

- 2 "MDG 3000"
- 3 Smoke Factory Scotty with wireless remote control

Snow:

- 1 snow machine to create a snow storm on a 5x3mtr area (4mtr high)

Wind:

- 2 type "RE-fan" to be used with the smoke machines
- 1 type "RE-fan" to be used with the snow machine

5. Video System:

CCTV (musical director):

- 1 infrared camera
- 3 9-inch monitors
- 4 27-inch monitors

CCTV (FOH picture):

- 1 infrared camera
- 4 9-inch monitors
- 1 27-inch monitors

KMS105

Vocalist
Microphone

Neumann ...is all you need

Neumann's KMS105, a super-cardioid, Live performance vocal microphone. The legendary Neumann Sound now finds its way onto the live stage as well. By employing a unique 4-layer acoustic filter, the KMS105 minimizes popping and wind noise, and with special mechanical and electronical filters, handling noise is virtually eliminated.

...now on stage

Georg Neumann GmbH | Berlin

Sennheiser Belux bvba

Industrie Asse 3, n° 11, bus 51, 1731 Zellik
Tel: 02/466 44 10, Fax: 02/466 49 20
E-mail: info@sennheiser.be

Sennheiser Nederland B.V.

Televisieweg 62, 1322 AM Almere, Postbus 50050, 1305 AB
Telefoon: +31(0)36 535 84 44 Fax: +31(0)36 535 84 99
E-mail: sennheiser@sennheiser.nl

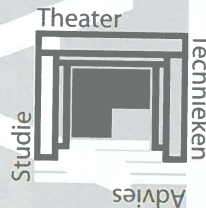
Web: www.sennheiser.com

T & A & S

studiebureau voor theatertechniek

ontwerp & uitvoeringsstudie

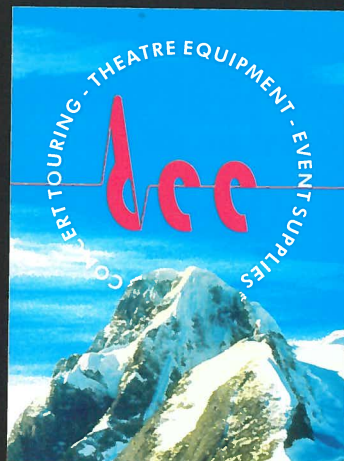
- theatertechnieken
- scène en auditorium
- decor
- haalbaarheid

Blekerijstraat 87 B-9000 Gent
Tel. 00 32 (0)9 233 79 30
Fax. 00 32 (0)9 224 15 31
E-mail ttas@mac.com

van ontwerp tot applaus

TAKE A RIDE WITH DEE SOUND & LIGHT

DEE TRANSPORT SERVICE

MOVING IN ART

RENTING

DEE SOUND & LIGHT
HOEK 76 UNIT 73
B-2850 BOOM

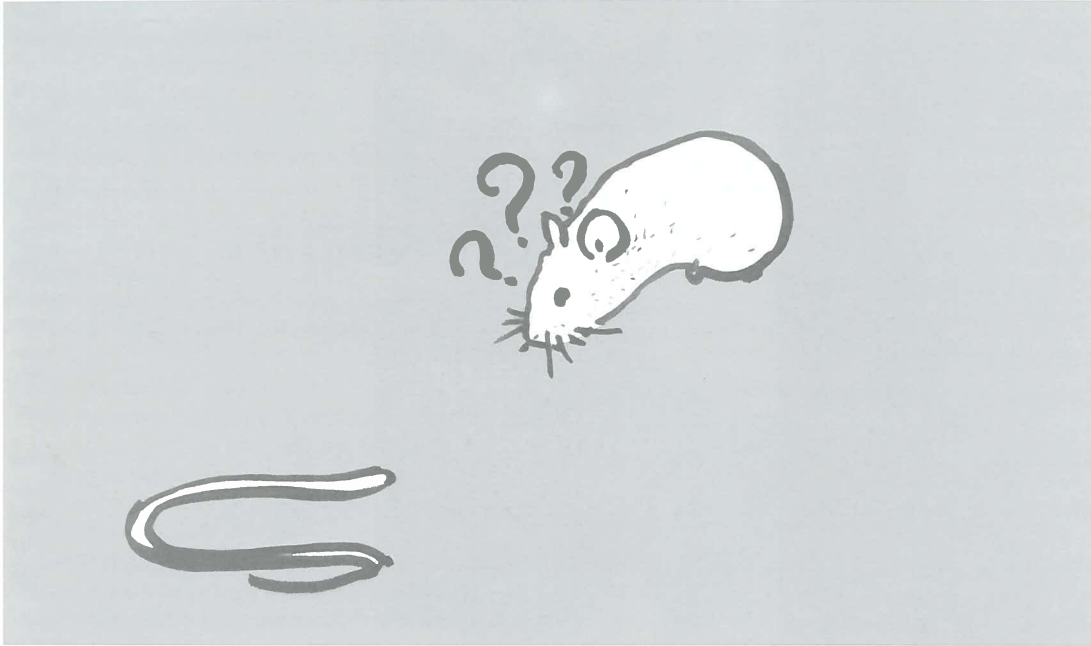
TEL.: ++ 32 3 844 01 92
FAX: ++ 32 3 844 22 49
[HTTP://WWW.DEE.BE](http://www.dee.be)

TRUCKING

DEE TRANSPORT SERVICE
BOOMSESTEENWEG 400
B-2610 ANTWERP

TEL.: ++ 32 3 825 40 36
FAX: ++ 32 3 830 16 48
[HTTP://WWW.DEE.BE](http://www.dee.be)

W WAAROM ONS NOG AAN HET LIJNTJE LATEN HOUDEN ...

JAN STRICKX

Voor de theatertechicus is het een dagelijkse kwelling: het steeds weer uit- en oprollen van allerlei kabels en snoeren. Op geluidsgebied heeft de steeds toenemende betrouwbaarheid van de producten, gekoppeld aan lagere aankooprijzen, er voor gezorgd dat de draadloze microfoon een steile opmars heeft gekend. Nu is er ook hoop voor computergebruikers. De GyroMouse Presenter laat toe draadloos de computer te besturen tot op een afstand van 12 à 20 meter. De Keyboard & Mouse Extender Kit van Black Box bedient de computer via klavier en muis, zélf s als deze 300 meter verderop staat. Eén UTP kabel Cat5 vormt de link.

Computerpresentaties

Belangrijke vergaderingen, meetings, academische zittingen; ze kunnen niet meer zonder computerpresentaties. Projectoren worden steeds kleiner en krachtiger, bovendien zijn ze ook veel betaalbaarder geworden. Gekoppeld aan een laptop is het een ideaal gebruiksvoorwerp, maar laptops leveren slechts een minimaal uitgangssignaal af. De lange verbindingsdraden tussen de computer en de laptop kunnen problematisch zijn, zeker in grote schouwburgen. Ze zorgen voor signaalverlies zodat de projector geen beeld geeft. Een splitter die het signaal lichtjes versterkt of dure kabels zijn mogelijke oplossingen. De hierna beschreven systemen

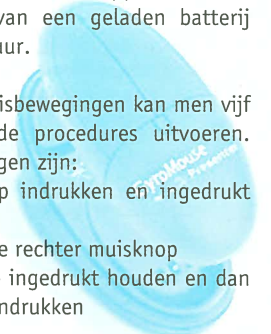
zijn evenwel stukken doeltreffender.

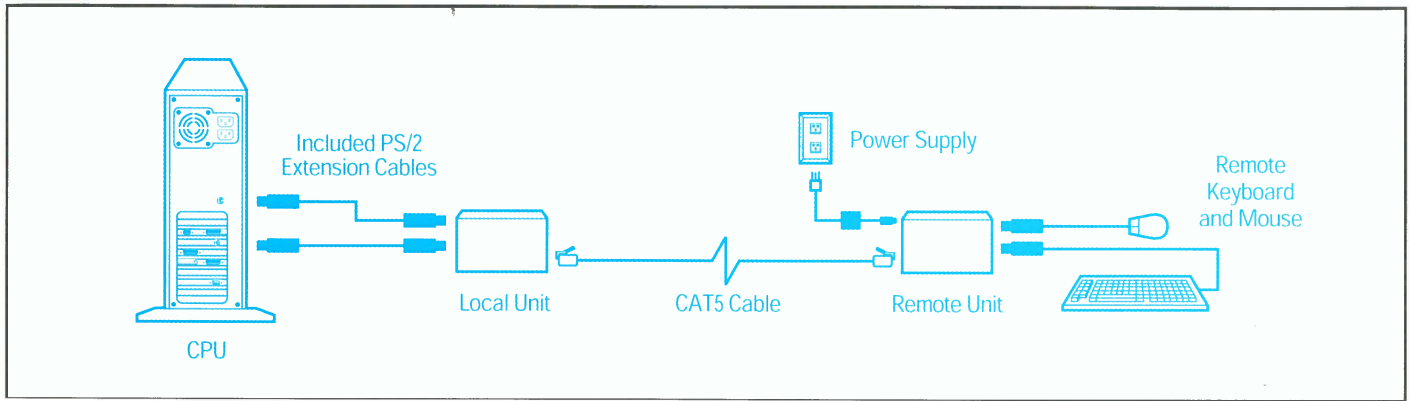
De GyroMouse Presenter

De GyroMouse Presenter is een product van Gyration Inc. Hij functioneert op toestellen uitgerust met Windows 3.1, Windows 95, Windows 98 en Windows 2000. De PS/2 muis wordt geïnstalleerd zoals alle andere standaardmuisen. De software wordt bijgeleverd op diskette. Een bijgeleverde adaptor laat ook toe de muis als seriële muis te gebruiken. De GyroMouse is eveneens te gebruiken op Mac-computers. De GyroMouse werkt via radiosignalen en functio-

neert binnen een straal van 20 meter rond de ontvanger. Er zijn vier kanalen beschikbaar, wat het mogelijk maakt vier muizen binnen een beperkte ruimte en onafhankelijk van mekaar te gebruiken. De ontvanger fungeert eveneens als laadapparaat. De gebruiksduur van een geladen batterij bedraagt tien uur.

Via een vijftal basisbewegingen kan men vijf voorgeprogrammeerde procedures uitvoeren. De vijf basisbewegingen zijn:
De rechter muisknop indrukken en ingedrukt houden
Dubbelklikken met de rechter muisknop
De rechter muisknop ingedrukt houden en dan de linker muisknop indrukken

Basis aansluiting voor het ServSwitch CAT5 Keyboard & Mouse Extender Kit.

Horizontaal met de muis bewegen
 Verticaal met de muis bewegen
 De muis kan zowel op een vlak gebruikt worden als in de lucht.

De speciale functies zijn opgesplitst in acht topics:

- < Algemeen
- < Internet
- < Presentaties
- < Multimedia
- < Pen
- < Keyboard
- < Muis
- < Windows

Met de algemene functies kan een programma gestart worden, het configuratiescherm getoond worden, de screensaver geactiveerd of het beeld bevroren.

De Internetfuncties controleren een aantal functies van de browser zoals activeren, naar een URL gaan, voorwaarts, achterwaarts, opfrissen van het scherm, home, zoeken, favorieten, toevoegen aan favorieten, nieuw scherm, print, stop, naar beneden, naar boven, vorige pagina, volgende pagina .

De presentatiefuncties zijn: het scherm ordenen, een digitale klok projecteren, een aftellende klok, een analoge klok, een beeld projecteren, een clipart-pointer gebruiken, een geometrische pointer, een spotlight om belangrijke zones aan te duiden, een laserpointer, tictape, en zeer interessant: 2 x inzoomen op het beeld.

Bij multimedia heeft men de keuze uit: film, klank afspelen, volumeregeling, afspelen, volgende, vorige, laatste, pauze en stop.

Bij pen heeft men de keuze uit pen of highlighter.

Bij muis heeft men de keuze uit de cursor centreren of wheel.

Bij de Windowsfuncties tenslotte gaat het over: knippen, kopiëren, plakken, de toepassing sluiten, het document sluiten, top van het document, einde van het document, vorige pagina, volgende pagina, alle schermen minimaliseren, volgende scherm, vorige scherm, volgende document, help, helpcontext en startmenu.

Dit kleine, vederlichte toestelletje biedt met zijn meer dan 50 programmeerbare functies een zeer grote draadloze hulp op theaterpodia.

Richtprijs: 12 000 BEF of 298 €.

Meer informatie op de website: www.gyration.com

Extender kit van Black Box

Wie het toch niet echt heeft voor "draadloze" situaties of voor wie 20 meter nog niet ver genoeg is, kan nog altijd beroep doen op de

Extender kit van Black Box. Deze twee zwarte doosjes, de remote module en de local module zijn via een UTP-kabel CAT5 met elkaar verbonden en kunnen een afstand van 1000 ft (zo'n 305 meter) overbruggen. De remote module wordt via twee ps/2-kabels met de computer verbonden. Eén naar de muisaansluiting en een andere naar de klavieraansluiting.

Op de local module worden de muis en het klavier aangesloten.

Richtprijs: 15 000 BEF of 320 €.

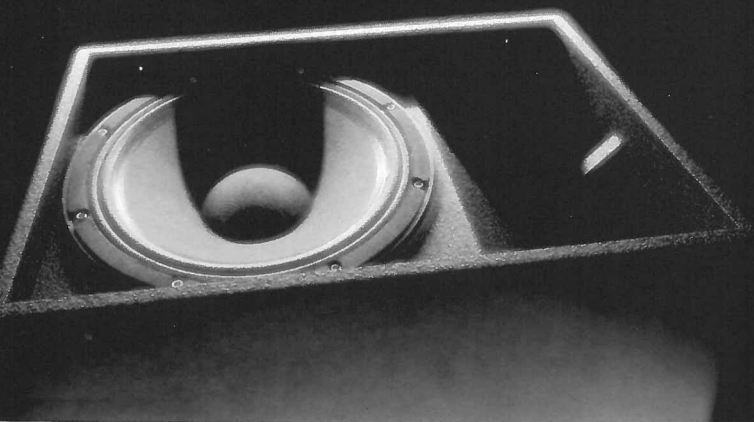
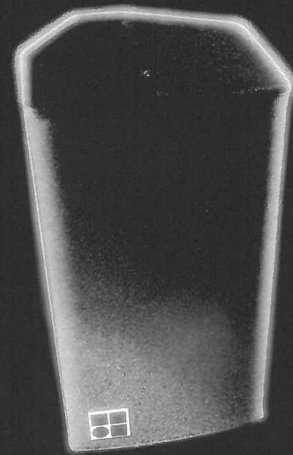
Meer informatie op de website: www.blackbox.be waar men bij de datasheets de pdf-file 25546 kan downloaden.

Sale of
 Professional
 AUDIO Equipment

AMPCO
 BELGIUM

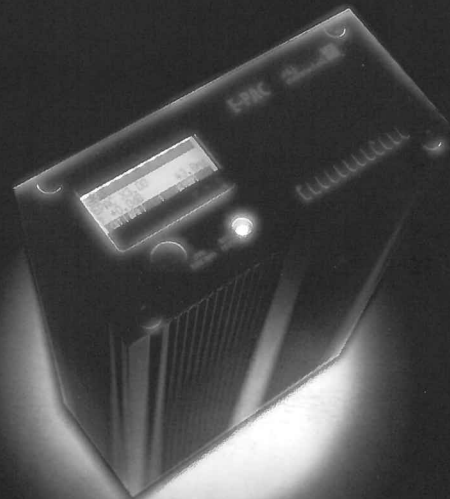
AMPCO BELGIUM HDEK € 76 UNIT 72 € 2850 BOOM
 TEL : (03) 844 67 97 € FAX : (03) 844 67 46

I hear with my
little ear,
something
beginning with E:
The E-Series.

The highlights of the ultracompact d&b E3 loudspeaker are its excellent speech reproduction, dazzling sound and astounding power. With an almost imperceptible presence, it provides a solution for inconspicuous clusters, delay, infill and multichannel sound reinforcement, or acts as a powerful monitor. When supported by the complementary E12 subwoofer, the system packs a surprising punch for its size reproducing live music or playback at a constant high level. The E-PAC,

a single channel power amplifier controller with selectable controller set ups, also leaves you wondering about size when you hear it. The E-Series "mini system" from d&b: if you hear more than you see it probably begins with E. We'll be happy to demonstrate just how big a punch it packs.

AMPTEC
stage & studio technology

Helstraat 25
3500 Hasselt
BELGIUM

Tel.+32-11-28 14 58
Fax+32-11-28 14 59
www.amptec.be
e-mail: sales@amptec.be

d&b
audiotechnik

B BRUGES, LA VIVANTE !?

ROSE WERCKX

EEN OVERZICHT VAN DE PODIUMINFRASTRUCTUUR IN DE CULTURELE HOOFDSTAD

Brugge 2002 staat in de startblokken. Steigers verdwijnen naar andere oorden, nieuwe en gerestaureerde gebouwen worden binnenkort opengesteld voor het publiek. Het enthousiasme is groot, sommige producties zijn al uitverkocht.

Wij waren nieuwsgierig naar wat Brugge nu aan infrastructuur voor podiumkunsten te bieden heeft.

Het Concertgebouw in aanbouw.

Het is een kille, grauwe ochtend wanneer we Johan Penson ontmoeten aan 't Zand. Johan is al een jaar verantwoordelijk voor de coördinatie van de podiumtechnieken van het nieuwe Concertgebouw. Volgend jaar neemt hij de leiding van de technische ploeg. Getooid met knalgele veiligheidshelmen verkennen we het terrein.

De ruime inkompartij richt zich naar 't Zand, een groot plein omgeven door horeca-bedrijven. Heel lang geleden stond hier immers het station van Brugge. Het station maakte plaats voor een ondergrondse parkeergelegenheid voor 1400 wagens en bovengrondse standplaatsen voor autobussen. De ruimte boven de parking bleef lange tijd leeg. Het concertgebouw, ontworpen door de architecten Robbrecht & Daem, vult deze leemte en zit als het ware ingekapseld in het stedelijk weefsel. Het silhouet van het gebouw wordt gekenmerkt door twee

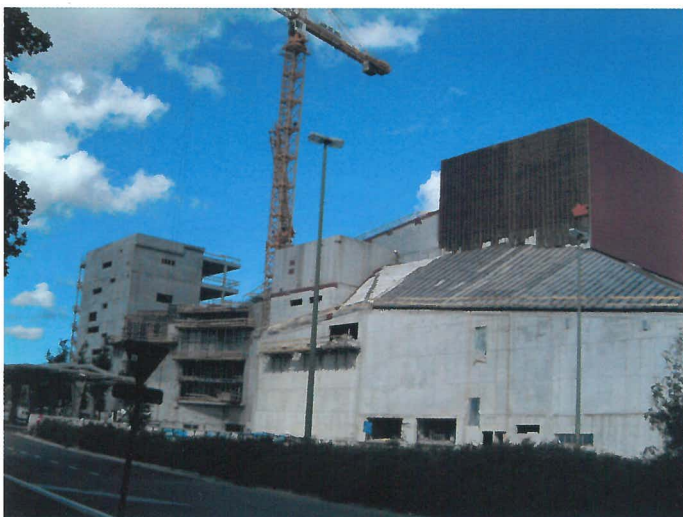
torenelementen. Daartussen een gebroken hellend dakvlak boven de zaal, geëscorteerd door een aflopend gebroken dakvlak zijdelings. Zo willen de ontwerpers een signaal geven en het gebouw toch linken aan de kleinschaligheid van de stedelijke rand. Binnenkort worden de gevelpartijen waar geen glas is, bekleed met dieprode terracotta tegels. De raamkozijnen zijn afwisselend in hout en in metaal uitgevoerd. Voor de ramen van de Lantaarntoren, de grote ramen aan de zuidkant die uitkijken over het Koning Albert I-park, en de ramen boven de ingang komen monelen. Monelen bestaan uit verticale, metalen dwarsstructuren waarop de terracotta profielen bevestigd worden. Op die manier hult het gebouw zich in een waas van dieprood, en counteren de architecten de massiviteit en de schaal van het gebouw.

"Veeleer dan om een monolithisch gebouw in terracotta, gaat het hier dus om een monochrome sculptuur op schaal van de stad", schrijft Koen Van Synghel in een brochure over het

bouwwerk.

De twee torens verwijzen naar de torens van Brugge. Naast de massieve toneeltoren plaatsten de ontwerpers een complementaire toren. Hij wordt de *Lantaarntoren* genoemd, als lichtbaken met uitzicht op de omgeving. In de toren bevindt zich een oplopende kamermuziekzaal en bovenaan een terras.

Johan loodst ons meteen naar de concertzaal waarvan het auditorium op drie niveaus is gebouwd. De totale capaciteit bedraagt 1 200 zitplaatsen: 600 op de parterre, 350 en 250 op de hoefijzervormige balkons. De grootste afstand tot het speelvlak bedraagt vijfentwintig meter. Het karakter van deze ruimte zal in grote mate bepaald worden door de materiaalkeuze van de bekledingen in functie van de akoestiek. Zo zal men de beide inclinerende zijwanden afwerken met gipsstructuren met geprofileerd oppervlak, geschilderd in zacht variërende tinten. De akoestische panelen daarentegen zijn vervaardigd uit populier. De

Concertgebouw in aanbouw, foto Johan Penson

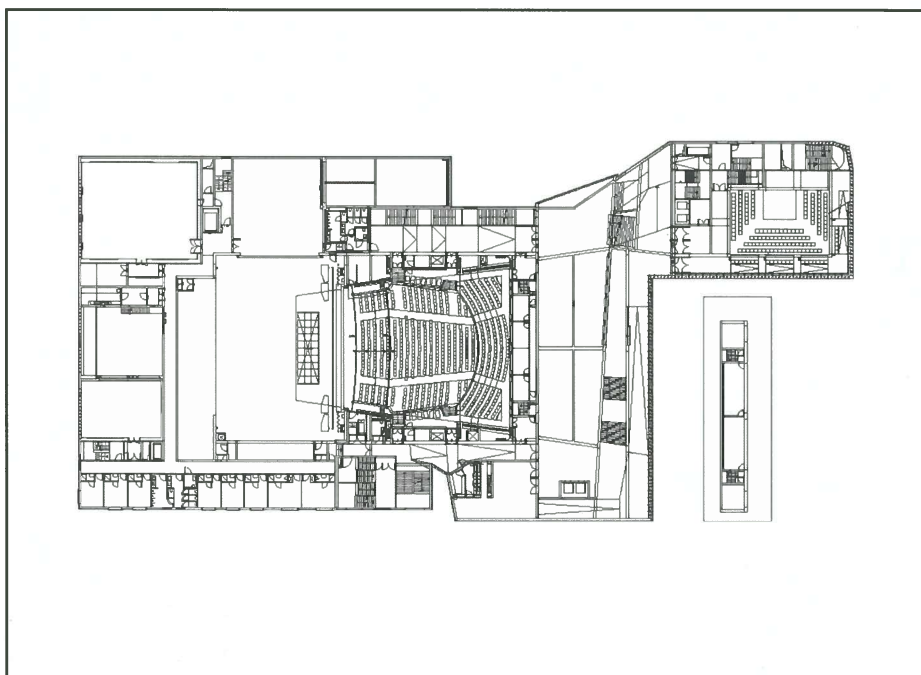

Concertgebouw ontwerp. Simulatie Robbrecht en Daem

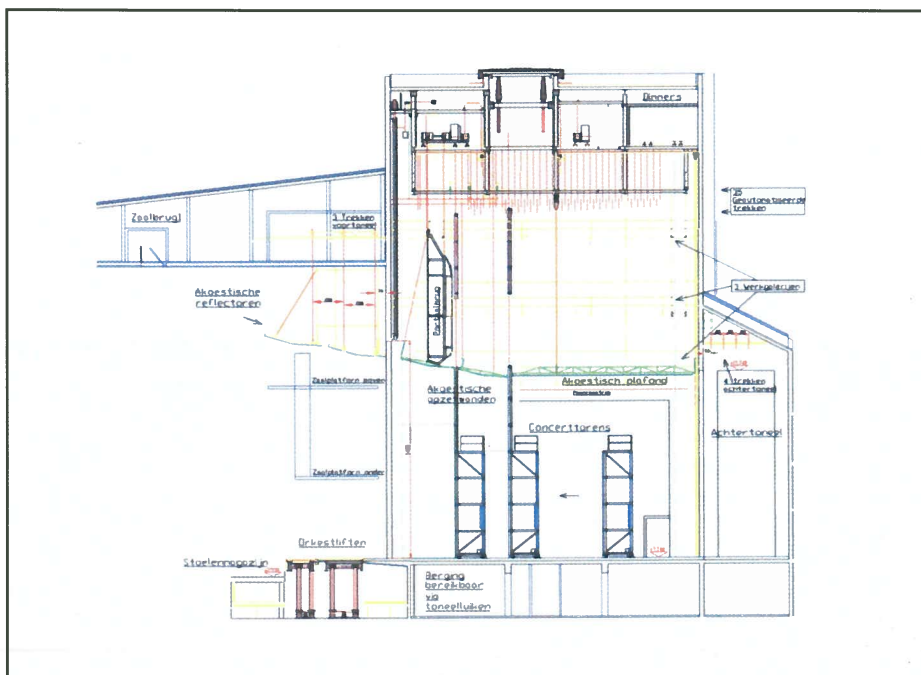
UW EERSTE KIJK OP HET CONCERTGEBOUW
Brugge in de steigers voor 2002

Simulatie Noordgevel, Robbrecht en Daem

Grondplan

Doorsnede

zetels in donkere stof sluiten aan bij de donkere parketvloer.

De orkestbak, met plaats voor 120 muzikanten, is voorzien van twee liften zodat hij ook als uitbreiding kan dienen voor de parterre. Deze zaal zal verschillende evenementen herbergen: van muziektheater met toneeltoren, tot concertzaal met concertschelp die de toneeltoren afsluit, en congresruimte.

Dat de scène wel een toneeltoren maar geen ondertoneel heeft, vindt zijn oorsprong in de keuze van de bouwplaats. De bestaande parkeergarage waarboven moest gebouwd worden, beperkte immers de bouwhoogte tot vijfendertig meter. De enorme scène bevindt zich op 3.70 m boven de begane grond en heeft een vlakke betonvloer met een vier centimeter dikke zwevende vloer in oregon pine. Een gedeelte, centraal vooraan in het speelvlak, kan evenwel opgelegd worden en geeft toegang tot een onderliggende bergruimte. De toneeltoren heeft werkbruggen op drie niveaus, en een grid met 33 elektrische trekken. De motoren bevinden zich op een hoger gelegen plateau.

Op het ogenblik van ons bezoek waren de werken in volle uitvoering zodat het niet mogelijk was hier in detail op in te gaan. Ongetwijfeld komen deze gegevens later op de technische fiche van de theateratlas, op de website van BASTT.

Achter het toneel bevinden zich op drie niveaus alle nevenlokalen, zoals loges, decoropslag, laad- en losruimte, administratieve lokalen, foyer voor artiesten en een repetitieruimte van 280 m². Deze heeft grote vensters met uitzicht op het park en is opgevat als een doos in een doos. Zo kan men in ideale omstandigheden werken: een zwevende houten vloer, losse houten wanden en een akoestische zoldering. Ook hier is alles nog in aanbouw.

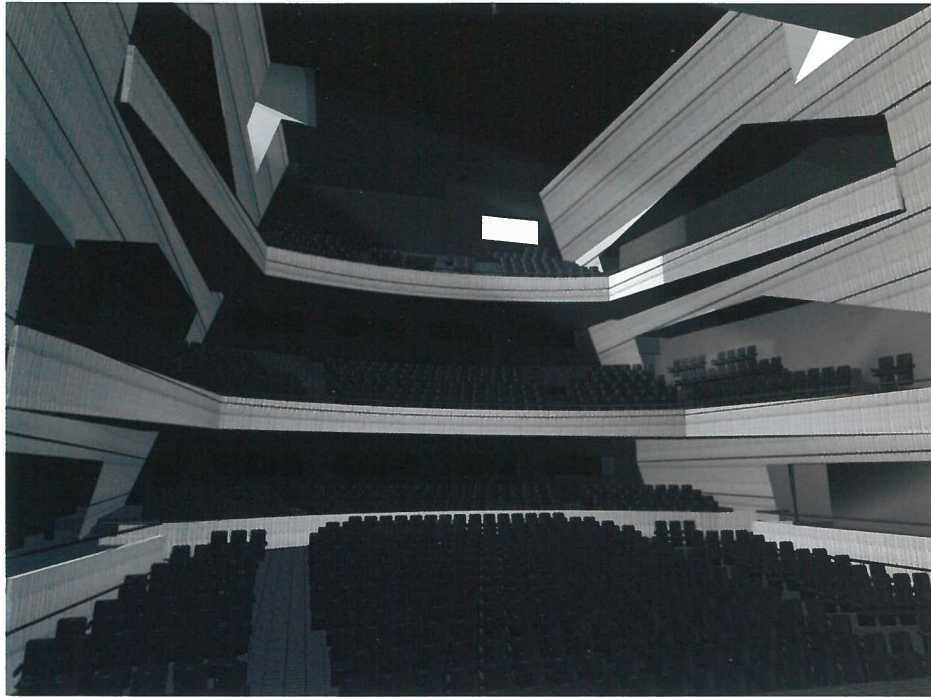
Via nog onherkenbare gangen en begeleid door het geluid van drilboren komen we in de *Lantaarntoren*.

Rond een centraal rechthoekig speelvlak dat ook multifunctioneel kan ingericht worden, beklimmen we de toren via hellende vlakken. Aan de rechterzijde met uitzicht op 't Zand, en links via inrijopeningen op het speelvlak. Vóór deze openingen komen nog stoelen te staan zodat ze kleine loges zullen lijken van waaruit men een concert kan bijwonen. De regisseur heeft de keuze het geheel met gordijnen te verduisteren indien hij de intimiteit verkiest boven het daglicht. Deze kamermuziekzaal is ongeveer twaalf meter hoog en de oplopende gaanderij bestrijkt drie niveaus. Het is een eigenzinnig concept waarvan we hopen dat het niet al te bepalend zal zijn voor het gebruik.

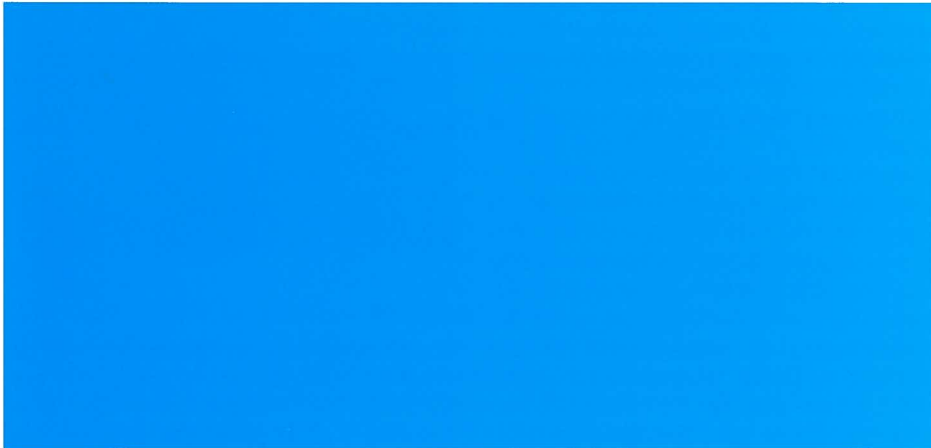
De bovengelegen lokalen en het terras zijn afzonderlijk bereikbaar met trappenpartijen en liften. Ze behoren tot de publiekszones waarvan de functie nog niet nauwkeurig is beschreven (foyer-restaurant,...?).

In de voor het publiek bestemde zones komt er overal zwart tapijt op de vloer, behalve voor het hellend vlak tussen de inkomhal en de eerste verdieping dat uitgevoerd wordt in gepolijst gietbeton. De muren worden met een witte, matte en doorzichtige mineraalverf beschilderd, die de structuur van het beton zichtbaar laat. De binnendeuren krijgen een afwerking met finier.

Computersimulatie Concertzaal, Robbrecht en Daem

Computersimulatie Kamermuziekzaal, Robbrecht en Daem

Dit fineerhout omvat het ganse kleurengamma dat in het Concertgebouw aan bod komt, van terracotta over dieprood naar bruine en grijze tinten.

Aan de inkompartij is de ticketruimte zowel binnenin als van buiten af bereikbaar voor het publiek. Door de aanwezigheid van de horeca, de winkeltjes en het cybercafé zal er overdag wel altijd wat te beleven zijn op het inkomplein. Levendigheid verzekerd!

Aan het gebouw zelf is nog veel werk en alle problemen in verband met de inbouw van technieken leken nog niet opgelost bij ons bezoek. De directie rekent op de creativiteit van de nieuwe technische ploeg: Tom Welselms (geluid), Jan De Wolf (licht), Simon Van Quallie (podiumtechnieken).

We zijn benieuwd naar het eindresultaat bij de opening in februari.

Het programma is trouwens veelbelovend met producties als *Drumming* van Rosas op 7 en 8 maart, en *Het Zwanenmeer* van Jan Fabre op 22 en 23 maart.

De restauratie van de historische Stadsschouwburg.

Op weg naar het centrum beseffen we dat Brugge hard werkt aan een face-lift.

De binnenstad ligt vol wegversperringen en omleidingen en stadsarbeiders trachten het tempo van de tijd te overtroeven.

In *De Biekorf* worden we verwelkomd door hoofdtechnicus Ignace Vandebussche en zijn medewerker Fernand Denijs. Ze hebben de technische verantwoordelijkheid over de vier locaties die door *Cultuurcentrum Brugge* beheerd worden. Behalve *de Biekorf* zijn dat *de Stadsschouwburg*, *de Dijk* en de nieuwgebouwde *Magdalenazaal*. We luisteren aandachtig naar hun verhaal.

Het negentiende eeuwse stadstheater van Brugge, ontworpen door de Brusselse architect Gustave Saintenoy (1869), is een van de best bewaarde theaters van ons land.

Aan de structuur en de indeling van het gebouw - dat qua bouwstijl eigenlijk een vreemde eend is in deze hoofdzakelijk middeleeuwse stad - is in de loop van haar 132-jarig bestaan weinig veranderd. De schouwburg was echter dringend aan restauratie toe. De laatste jaren kwamen immers delen van de zoldering van de monumentale

foyer naar beneden en waren er her en der verzakkingen. Ook waren aanpassingswerken nodig die het gebouw beter moeten ontsluiten en veiliger maken. Er wordt dan ook met man en macht gewerkt om de uitstraling van het gebouw te verhogen.

Dit alles gebeurt onder het waakzame oog van Monumenten en Landschappen, die uitgebreid adviezen geeft over de te restaureren bouwkundige delen en de toe te passen technieken. Dat dit alles een invloed heeft op het budget, hoeft geen betoog. Behalve de algehele restauratie van de gevels worden de beide salons die aansluiten bij de foyer, -maar die in de loop der jaren als berghok gebruikt werden - opnieuw opengesteld. Het ene salon herkrijgt zijn vroegere allure, het andere, waar geen restauratie meer mogelijk was, wordt ingericht naar een ontwerp van de kunstenaar Ignace Bernelot.

Bij de restauratiewerken wordt alle schrijnwerk opnieuw geschilderd met dezelfde verfsoorten, texturen, glans en kleuren als oorspronkelijk. Speciale aandacht gaat uit naar het bladgoud dat zowel in de foyer als in de zaal rijkelijk aanwezig was.

De marouflages - dit zijn muurschilderingen op doek - bezorgden de restaurateurs kopzorgen. Door de vele overschilderingen was het financieel niet haalbaar om naar de originele schilderingen terug te gaan. Men heeft de doeken dus gereinigd, hersteld, en een aantal details (naar beeldvorming toe) aangepast.

Bij deze renovatiewerken beoogt men vanzelfsprekend ook het comfort en de veiligheid van het publiek te verhogen. Dat gebeurt onder meer door het aanbrengen van een lift voor rolstoelgebruikers en het volledig vernieuwen van de elektrische installatie, de verwarming en de branddetectie.

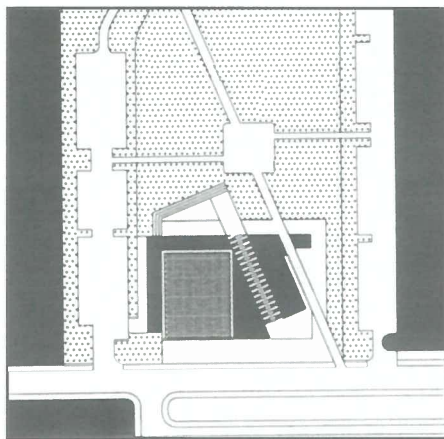
In de theaterzaal herschikt men het stoelenplan. De stoelen worden geschrant en enkele rijen vallen weg zodat er meer beenruimte vrijkomt. Op de zijbalkons verdraait men de stoelen met zicht naar het toneel in plaats van naar de parterre. Een deel van de originele stoelen - waarvan je het standenverschil van de toeschouwers aan kunt aflezen - vanaf de parterre tot de balkons en de engelenbak, krijgen een nieuwe plek in de zaal. De totale capaciteit van de vernieuwde schouwburg zal nog 658 goede zitplaatsen tellen en 45 luisterplaatsen. Om de zichtbaarheid te verhogen, plaatst men achter het voordeek een nieuw sectioneel brand-scherm, wat de toneelopening met twee meter verhoogt.

Ook de toneeltoren wordt opnieuw ingericht. Als belangrijkste vernieuwingen citeren we:

- de uitbreiding van de trekkenwand met 32 gemotoriseerde en computergestuurde trekken (300 kg)
- het aanbrengen van een prosceniumtrek
- het plaatsen van een nieuwe portaalbrug
- het vernieuwen van de portaaltoeren
- de verbreding van de regiecabine
- het terugbrengen van de helling van de toneelvloer van 4,5 cm naar 2,9 cm/m.

De werken blijken goed op te schieten, al kan je bij het zien van deze versterkte steigerburcht je moeilijk voorstellen dat alles over enkele maanden kant en klaar zal zijn.

De nieuwe Magdalenzaal, een black-box.

Het Stadsbestuur van Brugge gaf tevens het groen licht voor de bouw van een nieuwe polyvalente zaal op de oude terreinen van *Cercle Brugge* in Sint-Andries. Deze ruimte zou zowel het *buurtcomitee*, de plaatselijke toneelvereniging *De Valk*, de concertorganisatie *Cactus* als het *St-Lodewijkcollege* ten goede komen.

Het architectenteam Ievan Decoster won de ontwerpwedstrijd.

De architect verdedigde zijn ontwerp als volgt:

Het gebouw is op de rand van het park gesitueerd, maar is zo geconcipieerd met visuele en fysieke openheid dat dit geen barrière maar een overgang vormt tussen het park en de Magdalenastraat met haar achterliggende infrastructuur. Op het knooppunt van de verbindingsweg en het gebouw is een doorgang doorheen het gebouw voorzien: de toegang tot het park en de toegang tot de multifunctionele zaal. Een logische positie om op verschillende tijdstippen bedrijvigheid teweeg te brengen, ook wanneer er geen activiteit plaatsvindt binnen in het gebouw. Het transparant maken van het gebouw door middel van grote raampartijen aan de voor- en achterzijde geeft een doorzicht die een relatie teweegbrengt tussen het park en de Magdalenastraat. De grote zaal is bewust dwars op de Magdalenastraat geplaatst om het geveloppervlak aan de straat- en parkzijde te minimaliseren. De façade aan het park krijgt door de omarming van ruimtes de schaal van het park en de discrete bebouwing. Aan de straatzijde wordt de façade maximaal benut als aantrekkingspool. Een nieuw landmark dat door zijn schaal tevens weerstand biedt aan de hoogbouw aan de overzijde van de Magdalenastraat.

De polyvalente zaal heeft een hoogte van 8,50 m en een oppervlakte van ongeveer 860 m². Het is een typische *black-box*, uitgerust met een hydraulisch verstelbaar podium en een inschuifbare tribune voor zo'n vierhonderd toeschouwers. Het voorste deel van het toneel is voorzien van trekken.

Het is de bedoeling dat deze zaal een eigen dynamiek zou ontwikkelen, een plek waar rock en theater kunnen samenwerken.

Ignace en Fernand steken hun enthousiasme

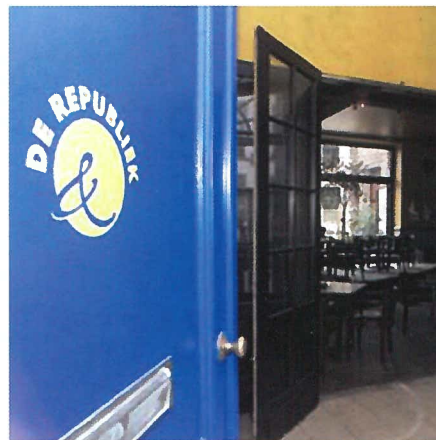
over dit ontwerp niet onder stoelen of banken.

De tijd dringt. Ze lopen nog even mee met ons doorheen de lokalen van *de Biekerf*.

Dit is een project uit de jaren tachtig dat men trachtte in te passen in het stedelijk weefsel. We voelen duidelijk welke concessies het theater hier heeft moeten doen naar de immobi-liënsector. Alles is te krap bemeten: men moet zich in bochten wringen om er met enig materiaal binnen te geraken, het speelveld van de zaal is te klein in verhouding met de capaciteit van de tribune....

We beginnen te beseffen welke weg men in deze stad intussen afgelegd heeft om een project als *Brugge 2002* mogelijk te maken.

Het botert in *De Republiek*.

Onder de druilige regen lopen we door naar *de Republiek*, waar Robrecht De Spiegelaere ons opwacht in het cultuurcafé van het voormalige *Boterhuis*. Voor dit pand in 1833 tot concertgebouw werd omgebouwd, verkocht men hier immers diverse zuivelproducten. Na de ombouw kwam er zich ook een poppentheater vestigen dat er tot omstreeks 1990 actief was. Dit pand is ons niet onbekend: we bezochten het al in 1990, de mogelijkheden onderzoekend om hiermee de infrastructuur te verbeteren voor de te klein behuisde *de Korre*.

Pas in 1994 sloot *de Korre* een huurovereenkomst met de stad voor de duur van 33 jaar.

De stad verleende een subsidie van twee miljoen frank. De handen werden uit de mouwen gestoken om met minimale middelen aan de slag te gaan. Vandaag is Robrecht duidelijk trots op zijn geesteskind dat naast *Lumière* (de betere film), *Cinema Novo* en *Cactus* ook *het Net* (de vroegere *Korre*) herbergt.

De benaming *De Republiek* heeft men gekozen omwille van zijn diverse betekenissen. Het komt van res publica (Latijn): de publieke zaak, het algemeen belang. Welnu, het *Cactus Café* is alvast een zaak waar veel publiek komt. *Lumière* en *De Korre* mochten het afgelopen seizoen evenmin klagen over de opkomst. Een huis waar per jaar zo'n 70 000 film- en theaterbezoekers over de vloer komen, dient zonder meer het algemeen belang. Van Dale leert ons dat republiek niet alleen de benaming is

voor een welbepaalde staatsvorm, maar ook de verzamelnaam voor een groep personen. Schrijvers en dichters bijvoorbeeld, vormen samen *De republiek der letteren*. Petit Larousse weet dan weer dat *république* ook een verzamelnaam is voor dieren die in gemeenschap leven, zoals de mieren. Is dat geen aardige symboliek? Van Dale van zijn kant geeft als tweede betekenis van republiekeïn: gezellig levende musachtige vogel in Zuid-Afrika; zij bouwen een gemeenschappelijk dak van hardgras. Larousse sleurt er verder Plato, Aristophanes en Cicero bij, met onder meer republiek in de betekenis van verzameling van dromen. Als uitsmijter weet Van Dale te melden dat republiek in het Zuid-Nederlands nog een andere betekenis heeft, te weten tuchteloze bende, wanordelijke vergadering.

Op de begane grond draait het Cactuscafé op volle toeren. 's Zomers kan je gezellig buiten zitten in het historisch binnengebied achteraan. Op de eerste verdieping, waar vroeger het poppentheater was, treft men nu twee filmzaaltjes aan voor respectievelijk 60 en 70 toeschouwers. De projectiecabine bevindt zich centraal waarbij naar beide kanten kan geprojecteerd worden. Dit betekent besparing aan materiaal en personeel. Veel aandacht werd hierbij besteed aan de geluidsisolatie tussen beide zalen: de projectiecabine hangt op aan de zoldering, geïsoleerd van de zaalwanden.

Op de tweede verdieping heeft men de vroegere concertzaal heringericht voor het theater, terwijl ze ook kan dienen voor filmprojectie. Op de scène is er een gemotoriseerd systeem aangebracht waarbij men het projectiescherm volledig kan weggrollen. De zaal die oorspronkelijk een lange smalle pijp was, heeft men visueel ingekort door de tribune zo hoog mogelijk te laten lopen, wat het contact met de scène ten goede komt. In functie van de filmvoorstellingen koos men voor 180 comfortabele zetels.

De bijbehorende infrastructuur zoals kantoren, kleedkamers en andere nevenruimten zijn met eenvoudige middelen uitgevoerd. De bar heeft nog zijn oorspronkelijk rood-brokaat behangpapier, dus toch een sprankeltje nostalgie.

In september 2002 programmeert de Republiek *Übung, de film*. Eenmaal de tournee van de theatervoorstelling van *Übung* (Josse De Pauw) voorbij, verdient de film als autonoom project een tweede leven, vond men bij *het Net*. Acteurs spreken de film opnieuw in. De bruitages worden weggelaten. Pierre Vervloesem zorgt voor een nieuwe compositie. Met live uitgevoerde muziek die de dialoog aangaat met woord en beeld wordt *Übung* een heel nieuw totaalproject in dit huis van film en theater.

De Groenplaats, een theaterlabo.

De Republiek heeft geen repetitieruimte, wat maakt dat *het Net* hiervoor moet uitwijken naar Gent of Antwerpen. Ook *de Werf* kan wegens een drukke receptieve werking haar zaal niet altijd vrij houden voor repetities. Met de steun van *Brugge 2002* kwam de zoektocht naar een nieuwe broedplaats in een stroomversnelling. Robrecht brengt ons in de gutsende regen naar de *Groenplaats*, zoals ze zelf deze plek gedoopt hebben. Via een doorgang komen we op een open binnengebied van een voormalig elektriciteitsbedrijf. Bouwvakkers zijn er aan de slag en even valt het ons op dat ze ook in deze computertijd nog met behulp van de betonmolen, de kruiwagen en de metselkoord het metselwerk stapelen zoals dat eeuwen geleden ook gebeurde. Ze bouwen een scheidingsmuur in een voormalige opslagplaats om er twee repetitieruimten van te maken, respectievelijk voor *het Net* en voor *de Werf*. De ruimten hebben grote ramen die uitgeven op de binnenkoer. Men hoeft dus niet meer te repeteren in het donker. In de aansluitende ruimten rond het binnenveld is er ook plaats voor douches en sanitair, een klein atelier, een vergaderruimte, een secretariaat en een grote gemeenschappelijke eethoek. Het project is gebaseerd op contact. Om het centrum een ziel te geven, zal er permanent personeel van beide huizen aanwezig zijn. Als twee ploegen bij het repeteren elkaar dan ontmoeten, kunnen er discussies ontstaan die een impact hebben op de artistieke werking van beide, zegt Robrecht. Het wordt dus een eigenzinnig professioneel centrum voor theateronderzoek.

De afwerking van het gebouw blijft sober, industrieel, low budget.

Het pand werd door de Werf aangekocht voor tien miljoen frank. Nog eens tien miljoen is nodig voor de installatie van de theaterinfrastructuur.

De stad staat volledig achter het project, wat blijkt uit volgende woorden van Burgemeester Moenaert:

Met Brugge 2002 willen we het imago van onze stad een nieuwe dimensie geven. Brugge is meer dan een historische kijkdoos voor enkele uren. Met dit project, het eerste echte hedendaagse theaterlabo van onze stad, willen we het culturele vuur ook na 2002 brandend houden. Je kunt voelen dat hier elektriciteit in de lucht hangt. De bal ligt nu duidelijk bij de theatermakers!

Kunstencentrum de Werf.

Van *de Groenplaats* rijden we naar *de Werf*, even buiten het centrum. We herinneren ons dat jaren geleden, halverwege de jaren tachtig, Marc Verstraete er Jason speelde onder een lekend dak. Het water werd opgevangen in een metalen dienblad dat men hiervoor op de scènevloer geplaatst had. Vandaag geen spoor meer van die oude Werf. In april 1990 ging het gebouw immers onder de slopershamer en verrees er een nieuw Kunstencentrum. Rik Pevenage is het hoofd van een jonge dynamische ploeg die er voornamelijk jazzmuziek programmeert. *De Werf* is immers een van de belangrijkste jazzclubs in België. Door de kleinschaligheid oogt het geheel gezellig. De zaal heeft een vlakke vloer en meet 11,50 m bij 8,50 m. Ze is voorzien van een kleine tribune met 105 zitplaatsen bij theatervoorstellingen en maximum 190 bij muziekvoorstellingen. Boven in het dak is er nog een piepklein zaaltje met veertig zitjes voor kleinere producties of repetities.

In 2002 staat hier onder meer de *Leeslampreeks* op het programma: de fine-fleur van onze theatergezelschappen is er een avond lang te gast. Ook *de Jonge Snaken* kunnen zich gedurende een week uitleven in dit *huis-met-vele-kamers*.

De stad, een theater?

Op de terugweg naar de binnenstad doorloop ik de brochure van Brugge 2002.

Op de locatielijst staan een vijftigtal namen vermeld waaronder veel kerken en voor buitenstaanders onbekende plekken zoals Agence Minne, Loods I, Entrepôt, Kaai 929, Kanaaleiland, Noordelijk Insteekdok, Sebrechtspark,...

Natuurlijk gaat het in de eerste plaats om wat men programmeert, de tekst, de muziek, de dans, maar als de organisatoren er ook in slagen niet geïnstitutionaliseerde locaties in de stad hiermee in relatie te brengen, dan pas krijgt het gedicht van Peter Verhelst zijn ware betekenis.

*Op een dag doken ze op, zwermden uit
Over de stad en nestelden zich.
We gaven ze te eten van onszelf.
Op een dag waren ze verdwenen.
Maar ze bleven. 's Nachts worden we bezocht
In onze eigen, vreemdkeurige dromen.*

ARBEIDSOMSTANDIGHEDEN IN NEDERLAND

VERSLAG LUC DHOOGHE

INFOSESSIE IN DE VOORUIT OP 1 SEPTEMBER 2001 IN HET KADER VAN HET THEATERFESTIVAL

"Wie op reis gaat moet zich aanpassen. In Engeland rijd je links, in Spanje neem je best een siësta 's middags (omdat toch alles gesloten is), in de moskee trek je je schoenen uit, net zoals bij die groot tante die heel zuinig is op haar tapijt of parket. Bij Vlaamse theatervoorstellingen die in Nederland op reis gaan is het niet anders, als je wilt dat alles harmonisch verloopt moet je je aanpassen aan de lokale regelgeving en manier van werken. Een van de aspecten daarvan is de ARBO-wetgeving. Het lijkt voor niet-ingewijden, ook voor mij moet ik toegeven, soms op een Nederlandse waterduivel die onverwacht de kop opsteekt om heel de onderneming in de war te sturen. Dat is het natuurlijk niet. De bedoeling van deze korte sessie is dan ook een beter inzicht te krijgen in de materie. ARBO-wetgeving wordt vaak in negatieve termen bekeken, van problemen die opduiken en zo. Ik denk dat het belangrijk is, en dat zal hopelijk wel naar voren komen, dat het ook een opportuniteit is. We zouden in Vlaanderen best iets kunnen leren van hoe men in Nederland zaken zoals arbeidsomstandigheden en veiligheid heeft georganiseerd. Laten we het niet alleen negatief bekijken - hoe kunnen we die valkuilen vermijden? Misschien kunnen we er iets van opsteken, en dat is ook de bedoeling van dit verhaal." Aldus Michel Price, programmeur Podiumkunsten in de Brakke Grond Amsterdam.

Twee ervaren theatertechnici uit Nederland vormden samen met de moderator Michel Price het panel.

Hans Visscher is Hoofd Techniek in de Brakke Grond, verbonden aan de NES theaters en geconfronteerd met ARBO-wetgeving, de ARBO-zorg en met Belgische voorstellingen die bij hen komen: "Ik wil niet zeggen dat de technische realisatie van een Vlaamse voorstelling minder goed is dan die van een Nederlandse. Maar in Nederland valt er toch nog een heleboel te leren. Ja, ik ben heel blij met die ARBO-wetgeving. Ik zie zelfs vrij weinig negatieve kanten. Vroeger had ik daar ook mijn bedenkingen bij. Het komt er op neer beroep te doen op het gezond

verstand. Het gaat toch om veiligheid. Veiligheid voor het publiek, voor de werknemers en de artiesten, veiligheid bij laden en lossen, noem maar op, een heel scala van zaken."

Han Ellebroeck is Coördinator van de Opleiding 'Inspiciënt Theatertechnicus' in Amsterdam, voordien werkzaam bij diverse theaters en gezelschappen, en lid van de stichtingsraad ARBO-podium: "Daarnaast ben ik als vice-voorzitter van de Stichtingsraad betrokken bij de Stichting ARBO-podium."

ARBO-podium.

Panel: ARBO-podium houdt zich bezig met het coördineren van het ARBO-beleid op het gebied van podiumkunsten. Dat hebben wij al vrij vroeg onderkend. In 1994 hebben wij de commissie VGWT opgericht, tegelijkertijd met de invoeringsdatum van de ARBO-wet voor de Podiumkunsten in Nederland. Die was al eerder ingevoerd voor de andere industrieën. Wij waren een van de laatste categorieën die onder de ARBO-wet vielen. De ARBO-wet is trouwens een gevolg van het Europese beleid en geldt eigenlijk voor alle landen die bij de E.U. aangesloten zijn. De commissie VGWT bestaat uit een delegatie van werkgevers en werknemers. Er zijn een aantal vertegenwoordigers van de vakbonden bij, waarvan ik er een vertegenwoordig, en een aantal werkgeverskoepels. Elke werkgeverskoepel heeft een afvaardiging, van dans tot opera en de overige podiumkunsten. VGWT staat voor Veiligheid, Gezondheid en Welzijn in het Theater. Tegenwoordig heet het Stichting ARBO-podium. Wij hebben het omgedoopt, omdat mensen zich maar weinig konden voorstellen bij het letterwoord VGWT.

Vooreerst moesten we de consequenties van de

ARBO-wet op onze sector onderzoeken, en hoe we eventuele vervelende, negatieve gevolgen ten positieve konden keren. Vervolgens stelde zich de vraag hoe men omgaat met de normen binnen de sector. Zijn die er überhaupt, kunnen ze afgeleid worden, moeten wij onze eigen normen ontwikkelen? Op een bepaald moment moet je dan onderhandelen. Alle leden van deze commissie zetelen met een mandaat in de stichting. Dat betekent dat ze onderhandelingsbevoegd zijn voor hun achterban.

Wat is het doel van ARBO-podium?

Het antwoord is eenvoudig: het verbeteren van de arbeidsomstandigheden. Dat klinkt nobel. Het idee daarachter is geld te besparen. Een uitstoot naar de WAO, de arbeidsongeschiktheidswet in Nederland (bij ons de ziekte wet), kost de werkgevers ontzettend veel geld. Dat betekent dat je op het moment dat je die uitstoot voorkomt, je ook vermijdt dat een onnodig budget wegstroomt, geld dat je anders voor artistieke doeleinden had kunnen gebruiken. Dat is tenslotte interessanter.

Het tweede doel is de ARBO-zorg. Door voortdurend zorg te hebben voor de ARBO blijven werknemers zich bewust van het feit dat ze risico's lopen en wat de valkuilen zijn. Zo probeer je te vermijden dat de mensen op de vloer onnodige risico's nemen. Wij hebben een heel scala van middelen ingezet in de loop der jaren. Het klinkt heftig wat er nu allemaal bijkomt, maar dat is niet in één jaar tijd opgebouwd.

Een handboek.

RI&E staat voor Risico Inventarisatie en Evaluatie en is een handboek waarin omschreven staat waar, op

welk moment er risico's gelopen worden. Via dit handboek kan je ook analyseren welke maatregelen je kan nemen om dat soort risico's te vermijden. Dat leidt uiteindelijk tot evaluatie en eventuele maatregelen binnen je bedrijf. We zijn nu bezig een branche-contract met de ARBO-dienst af te sluiten. We merkten dat bijna alle werkgevers verschillende ARBO-diensten consulteerden. Het gevolg daarvan is versplintering van deskundigheid, wat uiteindelijk nadelig is voor de sector. We hebben geprobeerd met één ARBO-dienst zaken te doen, daar een algemeen contract af te sluiten voor alle bedrijven. Dat is niet helemaal gelukt, maar het zorgt er wel voor dat de kennis op het gebied van ARBO-zorg op één plek verzameld wordt voor de Podiumkunsten. Daardoor kan je ook veel betere en scherpere maatregelen nemen. Het andere aspect is dat je kennis verzamelt op één plek, waardoor anderen er dan ook weer gebruik van kunnen maken.

Aanpassingen arbeidstijdenwet.

Ook de arbeidstijdenwet is het resultaat van het ARBO-podium. We bewaarden namelijk een uitzonderingsregeling bij de onderhandelingen met de overheid in mei 1996. Hierdoor werd het mogelijk dat technici op één dag een voorstelling opbouwden, draaiden en weer afbraken.

Opleiding van ARBO-coördinatoren.

Met deze opleiding zijn we vroeg begonnen. Het ARBO-beleid moet immers binnen de organisaties vorm krijgen. Als je geen deskundigheid in je bedrijf hebt, gebeurt er niet zoveel. Dus moest er gezorgd worden voor een adequate opleiding voor ARBO-coördinatoren die het handboek gebruiken om hun werk te doen.

ARBO-convenant met de overheid.

De overheid ziet zelf in dat ARBO soms een lastig onderwerp is, en ook geld kost. Binnen dat convenant worden er meerjarige afspraken gemaakt over een aantal aspecten met hoge prioriteit. Wij hebben een aantal normen vastgesteld onder meer voor trekkenwanden, bruggen, ladders, enz. Dat is een langzaam groeiend fenomeen. Nu zijn we bezig met het samenstellen van een kenniscentrum, waardoor iedereen via internet toegang heeft tot wat wij als commissie aan kennis op gebied van ARBO verzameld hebben.

ARBO-publicaties.

Je merkt dat mensen dingen die op papier staan ook letterlijk vasthouden. Het blijkt dat deze publicaties goed gelezen worden, want we krijgen er steeds meer reacties op. Het is een heel goed middel om uiteindelijk ons doel te bereiken en een ARBO-bewustzijn tot stand te brengen.

ARBO-zorg.

Laten we nu even bekijken waarom er te weinig aandacht wordt besteed aan de arbeidsomstandigheden en wat de belemmeringen zijn.

Zaal: Hoe is het mogelijk dat jullie het in Nederland al zo ver geschopt hebben en dat hier in Vlaanderen nog niets van de grond is gekomen? De preventieveiligheid geldt bij ons voor alle sectoren, maar jullie spreken specifiek over het theaterbedrijf.

Het panel: Michel Price - Han Ellebroek - Hans Visscher - foto Luc Dhooghe

Panel: Een feit is dat vóór 1994 de arbeidsinspectie de theatersector eigenlijk niet kende. We kregen geen controle, er was geen aandacht, wat betekende dat iedereen gewoon zijn gang kon gaan, ten goede of ten slechte. In 1994 is de inspectie een project begonnen waarbij ze langzamerhand de hele sector onder de loep heeft genomen. Daar kwamen erg trieste toestanden bij aan het licht, en dat heeft alles in een stroomversnelling gebracht. Alleen hadden we zoiets van: "Voor die overheid ons platwalst, willen we ons ook kunnen verdedigen om er voor te zorgen dat ze niet zomaar klakkeloos maatregelen zou nemen die helemaal niet toepasbaar zouden zijn in onze specifieke sector." Dat heeft vrij snel geleid tot de oprichting van de stichting VGWT, die later opgegaan is in het Arbo-podium. Felle waarschuwingen en boetes, het was niet eender wat.

MP: Een aspect dat nog niet aan bod is gekomen, of maar heel even, is de Europese regelgeving die toch voor iedereen gelijk is. Dus ook zowel voor Vlaanderen als voor Nederland?

Panel: Ja. Maar de organisatiegraad van de werkgevers en werknemers in Nederland is altijd hoog geweest. Daarom is er ook sneller een debat op gang gekomen. Er bestonden al een aantal circuits waar werkgevers en werknemers elkaar ontmoetten. Het is wel uniek om een commissie te hebben opgericht voor de hele sector, die bestond tevoren niet. Want de theaters vonden zich uniek. Men vond eigenlijk dat men niets met elkaar te maken had, en men wilde ook liefst zelfstandig met de overheid onderhandelen over ARBO-aanpassingen of normen. Maar dat werkt niet. Zoals u weet werken de meesten in verschillende theaters; technici en ander personeel, dus zo uniek zijn we helemaal niet. Dat collectieve belang werd vrij snel onderkend, en heeft er zeker toe geleid dat we in Nederland tot een eenvormige organisatie kwamen. We hebben bijna alle disciplines onder dak. Waarom in Vlaanderen niet? Misschien kan iemand daarop reageren.

Zaal: Onze vereniging, BASTT heeft op 14 juni een contactdag georganiseerd in Mechelen over de veiligheid in de theaters in Vlaanderen met een vertegenwoordiger van het Ministerie van Arbeid en Tewerkstelling, die de wetgeving is komen uitleggen

(zie Proscenium nr 20). Hij bevestigde daar dat er voor het theater geen specifieke wetgeving bestaat. Er is wel de Europese regelgeving, maar die is zo vaag en moet door de lidstaten zelf geïnterpreteerd worden. Nederland heeft dat blijkbaar gedaan, in Vlaanderen is dat nog niet gebeurd. Hierdoor blijft het alleen bij rugklachten en bij de machineregel die men telkens moet interpreteren omdat hij identiek is voor de industrie en het theater. Op wettelijk niveau is daarmee alles gezegd.

Panel: Dat klopt, maar Nederland moet niet te vroeg juichen. Als je ziet hoe jong sommige regelgevingen zijn. Kijk, ik drum hier een mooi rijtje op, maar dat wil niet zeggen dat het in alle uithoeken van Nederland is doorgedrongen. Neem bijvoorbeeld de norm van de trekkenwanden. Dat is een proces van tien jaar vooraleer je kan zeggen dat we dat hele traject hebben afgerond, en de aanloop van dit trekkenwandverhaal vond ook al tien jaar eerder plaats. Dus zo'n heel proces van mechanisering en automatisering van trekkenwanden is een traject van twintig jaar. Vaak zien mensen ons opeens wat doen, maar realiseren zich niet wat daaraan is vooraf gegaan. Maar ik denk dat het belangrijk is dat de belangen die wij allen hebben, gezamenlijk naar de overheid gebracht worden. Je kunt daar uiteindelijk veel mee bereiken.

Zaal: Is de ARBO-dienst in Nederland vergelijkbaar met de bedrijfsgeneeskundige dienst bij ons?

Panel: De ARBO-dienst wordt gefinancierd door de werkgever, dus door de sector zelf. De maatregelen worden betaald door de werkgevers. Het idee daarachter is dat hun risico's daardoor verkleinen, en dus ook het risico op uitstoot van werknemers. Hierdoor wordt de som uiteindelijk positief. Als die uitstoot klein is, dan betaalt de sector minder premie. Dus zij verdienen daar geld mee als zij het goed aanpakken. In feite houden de werkgevers het systeem in evenwicht door veiligheid, gezondheid en welzijn op een goed niveau te houden. Dat kan deels preventief, deels door het meewerken aan de realisatie van de Risico Inventarisatie en Evaluatie (RI&E). Ze moeten die ook toetsen, in de wet is dat vastgelegd, wat betekent dat een ARBO-dienst heel belangrijk is voor het ARBO-beleid van een bedrijf. De andere kant is

dat de deskundigheid bij ARBO-diensten nog vaak te wensen over laat voor ons specifiek werkveld. Dat wil zeggen dat een ARBO-dienst in Maastricht niet altijd hetzelfde weet als een ARBO-dienst in Amsterdam, als een ARBO-dienst in Groningen, want ook onderling loopt in zo'n organisatie niet alles op rolletjes.

Zaal: Wat is dan de ARBO-inspecteur, staat die gelijk met de arbeidsinspectie bij ons?

Panel: Je hebt geen ARBO-inspecteur. Je hebt de arbeidsinspectie, dat is een ambtenaar van Sociale Zaken, die handhaaft gewoon de wet. Kijken wat jullie doen, is dat afgesproken binnen de wet? Neen, jammer. Einde oefening. Dus die handhaven, adviseren niet, motiveren niet, hooguit op een negatieve wijze. De ARBO-dienst levert diensten aan het bedrijf om te zorgen dat het ARBO-beleid verbeterd en als dusdanig treedt die niet op als er iets fout zit. Ze kan hooguit adviseren om dingen te verbeteren, maar heeft geen macht om zaken aan te pakken.

Geld als belemmering voor een goed ARBO-beleid.

Wij hebben in Nederland eerst onderzocht wat de belemmeringen zijn voor de mensen om er een goed ARBO-beleid in een organisatie op na te houden. Ik weet niet hoe dat bij jullie ligt. Is er niet genoeg geld voor ARBO-beleid voor de Belgische gezelschappen? En wordt dat dan ook als argument gebruikt om het maar niet te doen?

Zaal: (lachen) Wij denken dat de grootste fout bij de directies ligt.

Panel: Ik weet niet of het dat is. Kijk, we zijn vandaag bijeen in het kader van ARBO-bewustzijn, en ik denk niet dat het zozeer gaat over waar de fout ligt, ik denk dat men zich niet altijd bewust is van de risico's die men neemt door iets niet te doen.

Zaal: Ik ben het daar niet helemaal mee eens. Als ik goed begrepen heb is de ARBO-dienst, wat vroeger de interbedrijfsgeneeskundige dienst was, een werkgeversinitiatief, nu de externe dienst voor preventie genoemd. Het grote voordeel is dat jullie een ARBO-dienst hebben voor de hele sector.

Panel: Nou, dat is niet helemaal waar. Wij hebben geprobeerd om zoveel mogelijk één dienst binnen de sector te krijgen, maar er zijn natuurlijk ook in Nederland theaters die onder gemeentelijke instellingen vallen, en die hebben vaak een eigen ARBO-dienst, een bedrijf binnen de gemeente. Wij hebben met alle gemeenten tegelijk afspraken gemaakt voor één ARBO-dienst. Er zijn toch nog verschillende diensten aan het werk.

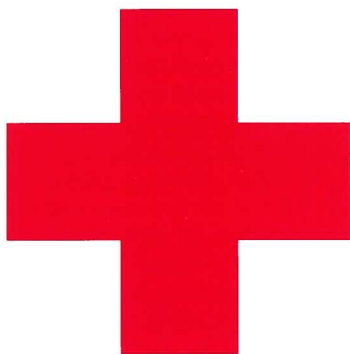
Zaal: Het probleem is dat de meeste externe preventiediensten bij ons in Vlaanderen met heel andere zaken bezig zijn dan met podiumkunsten. De podiumkunsten zijn een zeer kleine minderheid in het ledenpakket, zodat er weinig interesse is voor deze problematiek. Het zou al een stap in de goede richting zijn als de hele sector samen probeerde bij zo'n ARBO-dienst te raken.

Zaal: Volgens de Belgische wetgeving is de werkgever verantwoordelijk voor de veiligheid en het welzijn. Maar de werkgever heeft het geld niet om aanpassingen te doen aan het gebouw. De infrastructuur is eigendom van de gemeenten die er het geld niet voor willen geven.

Panel: Hier hebben we de constructie waarbij het gebouw en het bedrijf dat in het gebouw werkt niet hetzelfde is. Toch geldt ook hier dat de werkgever die in het gebouw werkt, verantwoordelijk is voor het welzijn van zijn werknemers. Ook mensen die in een verkeerd gebouw zitten... Die moeten daar dan maar niet meer werken. Dat klinkt wel bot, maar dat is eigenlijk wat in die ARBO-wet staat. Als de werkgever de verantwoordelijkheid niet neemt, dan is dat een heel groot probleem.

Zaal: Er is ook het begrip werkgever, dat door de afgevaardigde van het Ministerie toegelicht werd. Dat maakt dat de werkgever niet altijd de directeur van het theater is, maar de rechtstreekse persoon die opdracht geeft het werk uit te voeren. Dat kan in bepaalde omstandigheden een verschil opleveren qua verantwoordelijkheden bij reisvoorstellingen.

Panel: Een ingewikkeld verhaal. In Nederland noemen we zoïets samenwerkende werkgevers. In de regel betekent het dat de eigenaar van het gebouw verantwoordelijk is. Dus als er iets van het plafond neerstort op mensen, of dat nu de fout is van een gezelschap is dat er toevallig een voorstelling draaide, of het is de lichter van een gezelschap die een heel jaar in dat pand zit, of het is de lichter van het gebouw zelf... Zodra die lichter naar beneden komt,

is de eigenaar van het pand verantwoordelijk. Hij moet er op toezien dat zijn gebouw op een deskundige manier gebruikt wordt. Wel is het zo dat - op het moment dat een werkgever werk uitbesteedt - je een ketenaansprakelijkheid krijgt. Dat betekent dat degene die de opdracht geeft ook verantwoordelijk blijft. Ook al komt er een onderaannemer, of een onder-aannemer. Degene die de opdracht geeft is verantwoordelijk. Zo iemand kan dus niet zeggen: "Ik hoor niet bij de club, ik hoor niet bij dat gebouw, ik heb nergens mee te maken". Zo zit de wet in elkaar, in ieder geval in Nederland, voor zover ik weet. In Nederland is geld vaak een ontzettende, moeizame discussie, ik verwijs maar even naar de trekkenwanden. De totale investering over Nederland is zestig miljoen gulden. Gespreid over tien jaar; zes miljoen per jaar. Zelfs voor de Nederlandse gemeenten is dat een hoop geld. Desondanks gebeurt het nu. Je ziet, als je goede argumenten hebt, de wetgeving op de hand hebt, en de instemming hebt van controlerende instanties, dan kan je behoorlijk wat geld in beweging krijgen.

Artistiek, als belemmering voor een goed Arbo-beleid.

Ik weet niet hoe dat bij jullie is.

Zaal: Het is alleszins een gevecht tussen de zakelijke leiding die een bepaald budget voor ogen heeft en een regisseur, de artistieke leider die zegt: dat moet je kopen. Dan ga je kopen, spullen aanslepen, geld uitgeven. Ik heb die fout ook gemaakt... het gebeurt hier vaak.

Panel: Dat is het niet alleen, het heeft ook te maken met autonomie. De artistieke leider, regisseur, choreograaf, ... die de artistieke touwtjes van een productie in handen heeft, kreeg vaak carte blanche wat betreft de omstandigheden waarin het werk moet gebeuren en bepaalt dan in grote mate hoe die omstandigheden in elkaar zitten. Als er geen terugkoppeling mogelijk is, en als hij of zij het afdoet met "dit is mijn artistiek credo, geen millimeter naar links of naar rechts", dan ben je snel uitgepraat over ARBO. Er zou in een organisatie een mechanisme moeten zitten, waarbij verantwoordelijkheden genomen worden door anderen dan de artistiekelingen, om te zorgen dat de ARBO een wezenlijke rol speelt in een productieproces. Dat is in Nederland ook nog steeds een probleem. Het betert gelukkig wel. Maar het zit in elk geval nog niet bij iedereen tussen de oren. Het is vaak een combinatie van factoren; artistieke argumenten en geld. Het heeft ook te maken met op welk moment je iets signaleert. Hoe vroeger, hoe beter. Een beetje assertiever zijn, is ook handig. Gewoon, op je poot spelen, en vastberaden zijn. Zo moet het. Omdat het niet anders kan. Anders gaat het maar niet door. Als je geen fake gemetselde muur wilt hebben, maar een echte gemetselde muur, dan besteed je het maar uit en laat het maar metselen door een metselaar, dan kost het geld. Een inspiëcient van vroeger was een stielman, hij was metselaar, legde de gasleidingen, speelde chauffeur, wist wat laden en lossen is, daar moeten we ook een beetje van af. Dat hoort bij het ARBO-denken. Specialisatie, en een beetje regelen... Ja dat kost geld, maar zet door, dan komt het goed. Ik merk toch dat veel inspiëcienten zich heel slaafs opstellen tegenover de artistieke regisseur en vormgever. Die worden bijna heilig verklaard, daar mag best eens tegen opgekomen worden, vind ik.

MP: Het is stil in de zaal!

Panel: Het vak van inspiëcient wordt niet echt serieus genomen denk ik. Nog goed dat die opleiding al lange tijd bestaat, daardoor gaat het de goeie kant op. Maar hoe kan je een goed ARBO-beleid op poten zetten als je continu met vrijwilligers moet werken? Dat kan niet. Ik denk dat daar ook meer geld voor moet worden vrijgemaakt. Alle begrip voor vrijwilligers hoor. Het zijn schatten van mensen. Maar het is een vak. Je kan niet zo maar vrijwilligers een lichtzolder laten instoppen, of ze laten laden en lossen. Dat is één van de gevaarlijkste momenten, het laden en lossen. Daar zouden we ons allemaal bewust van moeten zijn.

Het ligt dus veel aan de inspiëcienten zelf denk ik. Ook de "cowboymentaliteit", zoals men dat vroeger beschreef, geeft veel risico's. Dag in dag uit aan het werk, flink aan de zuip, weinig slapen, en veel plezier... De vraag is of je dan oud wordt in het vak??? Maar de kern van de zaak is de organisatie. Werkdruk wordt niet als druk ervaren, maar is een noodzakelijk kwaad om die producten te kunnen maken. Mensen zijn zich absoluut niet bewust van het feit dat die werkdruk onnodig is en ook een onaanvaardbaar hoge grens bereikt. Vaak kan men met een aantal eenvoudige maatregelen die werkdruk op een betere manier hanteren. Men is er zich niet van bewust hoe-

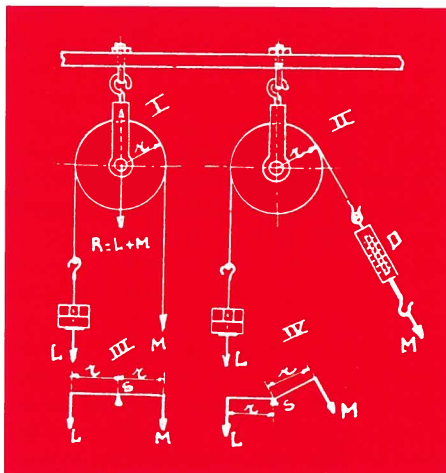
veel risico men loopt. Ik herinner me hoe het was. Ik was een jonge inspicieënt op reis. Het kon me niet dol genoeg worden, het was altijd feest en op een bepaald moment ben je vijfendertig... Dan is het feest voorbij... Want fysiek heb je de tol moeten betalen. Na tien jaren feesten is je rug naar de klotten, ben je fysiek naar de klotten en sommigen zelfs mentaal. Dat allemaal in een vrij korte tijd. En ik vraag me af of het de moeite waard is. Ik begon pas en je had van die oude rotten die in mijn ogen niet vooruit te branden waren. Langzaam, rustig, kom jongens, dit duurt veel te lang. Op het moment dat je zelf 40 bent, weet je waarom. Die mensen zijn gewoon versleten, die konden niet harder, die waren gewoon opgebrand en die werkten nog in het theater om hun pensioen te kunnen halen! Zij konden echt bijna niet meer, liefst zaten ze thuis. Nou, die dingen heb je als jonge kerel niet door. Pas later merk je hoe fnuikend dat vak in elkaar zit, hoe weinig je daar zelf van bewust bent. Die kleine culturele revolutie op ARBO-gebied, die wil ik graag hier vandaag beginnen. Zo gaan mensen over ARBO-risico's nadenken, zeker op jonge leeftijd, waardoor ze ook veel langer gezond in het vak kunnen blijven. Ja, ik vind het belangrijk dat zakelijke leiders weten wat voor risico's ze lopen zonder dat ze het misschien zelf in de gaten hebben. Een klein voorbeeldje. Een inspicieënt gaat de weg op met een busje, een klein rijbewijs, het ding is helemaal volgeladen, slecht geladen, gaat door zijn assen heen,... Vervolgens valt meneer in slaap, raakt van de weg, ongeluk, jammer, gebeurd. Man is niet verzekerd, waarom niet? Autootje te zwaar, dus in overtreding, dus verzekering betaalt niet, dat verhaal. Mensen denken er niet bij na. Een inspicieënt zou zich daarvan bewust moeten zijn en de bal terugkaatsen naar de zakelijke leider. "Besteed dit transport uit. Geen geld?. Tja, dan gaan we niet op reis. Of we moeten een stuk decor weglaten." Dergelijke discussies worden in Nederland wél gevoerd, ik weet niet of dat hier wel gebeurt.

Het ARBO-bewustzijn.

Wij merken steeds opnieuw dat ARBO-bewustzijn bij heel veel mensen op een laag pitje staat. Dat komt onder meer omdat in Nederland de theatermakers relatief jong zijn. De gezelschappen vernieuwen pakweg om de tien jaar. Elke tien jaar begin ik weer met vijentwintigers. Na tien jaar wordt het gezelschap weer opgeheven en zijn die vijfendertigers allemaal ofwel werkloos, ofwel elders ondergebracht. Maar de 'omloopsnelheid' is gigantisch. Dat betekent dat de kennis die de mensen in de loop der jaren opbouwen - ook op het gebied van ARBO - ook verloren gaat. Dus het is inherent aan het kunstenaarsvak dat mensen soms maar kortstondig aanwezig en werkzaam zijn. Daarom moeten we er naar streven dat die kennis op een bepaalde plek gebundeld is, zodat de drempel om die kennis te vergaren laag is. Dat doen we nu met het ARBO-convenant. Dit is lastig omdat het duur is en niet alle werknemers het nut en de noodzaak ervan inzien. Ze hebben zoiets van "Bij mij gebeurt dat niet, ik heb alles voor mekaar, waarom zou ik aan anderen gaan vertellen hoe het moet, waarom zou ik daarvoor de middelen ter beschikking stellen?" Via het ARBO-convenant en de overheid komt daar nu wat meer schot in. Omdat we een "typische" sector zijn, is het vaak moeilijk om dat in stand te houden, want dan heb je die Arbo-coördinator eindelijk opgeleid en hup hij is weer weg. Je hebt niet de spankracht en de financiën om meteen de volgende op te leiden, laat staan dat je dat niveau

terug krijgt. Als je die dingen centraal organiseert, hebben ze meer slag- en spankracht. Omdat we niet alleen de problematische kant willen laten zien hebben we een paar oplossingen bedacht. Samenwerken, krachten bundelen, het is al eerder in deze bijeenkomst gezegd dat dit wat oplevert. Dat hebben we in Nederland gezien, maar dat het goed gaat wil niet zeggen dat je het cadeau krijgt. Er moet vaak geknokt worden om de belangen op één rij te krijgen, op één lijn te houden. Maar ik zou iedereen aanbevelen die zich met ARBO bezig houdt zich gezamenlijk te organiseren, zeker als gesprekspartner ten opzichte van de overheid. Dat geldt ook voor vakbonden en werkgeversorganisaties. Structuren die jullie ook kennen.

Zaal: België is een ingewikkeld land, de wetgeving wat betreft de veiligheid, enz. is een federale materie. Voor de arbeidstijden, voor de sociale aangelegenheden, daarvoor hebben wij 'n paritair comité met werkgevers en werknemers, waar wij initiatieven kunnen nemen, CAO's afsluiten, enz. Maar er is vooral de culturele entiteit in Vlaanderen en in Wallonie. De cultuur is gecommunautariseerd zodat dat wij een Vlaamse CAO hebben voor wat betreft de podiumkunsten. Het is dus niet zo eenvoudig als bij jullie. Maar ik ben er zeker van dat er enorme knowhow is in de

sector. In de federale instellingen als de Muntscouwburg, ook in de Vlaamse Opera en in de grote gezelschappen is er een heel goed werkend comité. Moest dat allemaal eens gebundeld worden, zouden we al enorme vooruitgang boeken. Maar ik denk wel dat er weerstand zal moeten overwonnen worden om één front te vormen met werkgevers en werknemers. Want het lijkt er op dat we tegengestelde belangen hebben. Hoe is dat in Nederland ontstaan, want jullie hebben ook een CAO, dus dat kennen jullie ook.

Panel: Ik vermoed dat het overeenkomt met die paritaire comités, plekken waar werkgevers en werknemers samen zijn, vandaar uit is het initiatief genomen om die ARBO-regelgeving op poten te zetten. Het zit eigenlijk in de wet vervat. In de wet staat, wil je iets doen, wil je eigen normen maken binnen die sector, dan moet er een paritaire commissie zijn bestaande uit werkgevers en werknemers. Samen kunnen die afwijkende normen ontwikkelen die niet in tegenspraak zijn met de richtlijnen. Het probleem daarbij is dat je eerst je organisatie moet overtuigen, om zeg maar volwaardige gesprekspartner te zijn in zo'n proces. Maar ik denk dat de wetgeving hier in België, wat dat betreft, niet anders in elkaar zit. Ik

weet het niet. Ik ben geen rechtsdeskundige. Maar in Nederland biedt de wet de mogelijkheid en wij hebben daar vanaf de invoering van die wet, gebruik van gemaakt.

Opleiding

Opleiden is toch de oplossing. Hoe meer mensen je opleidt, hoe breder de kennis zich spreidt, hoe meer kansen je creëert voor een goede toepassing van de ARBO binnen je werksfeer. Wij hebben dat gedaan door ARBO-coördinatoren op te leiden, door til-, hef- en doecursussen in te richten en symposia te organiseren waarop je juist de werkgevers bij elkaar probeert te krijgen. Ons laatste symposium was meer gericht naar de ARBO-coördinatoren en de respons was relatief groot. Het werkt als een olievlek. De omloopsnelheid is hoog in de sector en om de vier jaar zitten er weer andere mensen in de zaal, nieuwe ARBO-coördinatoren. Ik denk dat je mensen bij de les moet houden. Dat is in feite een oneindig proces, daar kan je gewoon mee blijven doorgaan. Het heeft te maken met de specificiteit van de sector.

MP: Wat is juist een ARBO-coördinator, wat is zijn opdracht, op welk niveau?

Panel: De ARBO-coördinator is verantwoordelijk voor de implementatie van het ARBO-beleid binnen de eigen organisatie, dus dat is niet de directeur. De directeur is eindverantwoordelijk voor de ARBO. Die twee functies zijn niet te combineren, want hun belangen zijn verschillend. De ARBO-coördinator maakt onder meer de Risico Inventarisatie en Evaluatie (RI&E), maakt het plan van aanpak en zorgt ervoor dat zijn plan ook wordt uitgevoerd. Er is eventueel ook een eigen budget met budgetverantwoordelijkheid. Wie stelt hem aan? De werkgever. Binnen de ARBO-wet moet er een verslag komen dat ook weer bij de werknemersvertegenwoordigers terecht komt, om te zorgen dat werknemers akkoord zijn met de genomen maatregelen. Het is niet zo dat de werkgever kan zeggen, "Nou ik vind dat jullie dat en dat zouden moeten doen, want dat is goed voor de ARBO". ARBO wordt regelmatig misbruikt om iets niet te willen. Als kapstok dat het niet mag. Dat kan niet.

Zaal: Heeft elk klein gezelschap een ARBO-coördinator of is dat vanaf een bepaald aantal werknemers?

Panel: De wet is voor iedereen gelijk, iedereen moet een ARBO-coördinator hebben. Het geldt niet alleen voor de techniek. Het gaat ook over ARBO-wetgeving op kantoor. Is er genoeg licht om te werken? Neen, die verlichting is niet goed, die moet worden aangepast.

MP: Is er een bepaalde drempel, moet een organisatie vanaf x-aantal werknemers een arbeidscoördinator hebben?

Panel: Bij mijn weten niet. Dus in een tweemansorganisatie is het een van beiden. Maar in de praktijk komen zulke kleine organisaties bijna niet voor.

Zaal: Wie financiert de opleiding?

Panel: De werkgevers. Zo simpel is het. De uitvoering van de ARBO-wet wordt altijd bekostigd door de werkgevers.

MP: Overheidsgeld komt er niet bij kijken. Nou, dat is niet helemaal waar. De kunsten worden voor pakweg

60 tot 80% gesubsidieerd door de plaatselijke of landelijke overheid. Dat wil zeggen dat die een belangrijke vinger in de pap heeft, en ik vind ook, deels verantwoordelijk is voor wat er gebeurt in de sector. Gelukkig neemt de overheid ook die verantwoordelijkheid door te stimuleren of door een ARBO-convenant op te zetten waarbij de helft van de kosten gedragen wordt door de overheid. Dat wordt door sociale zaken betaald, komt dus niet uit het kunstpotje, maar uit het sociale potje in Nederland. Daarnaast is het zo dat de budgetten niet specifiek verhoogd zijn voor ARBO-beleid, maar er binnen de begroting geld voor wordt vrijgemaakt. Het begint langzamerhand een onderdeel te worden van de benodigdheden, net zoals je potlood, je pen en je telefoon, als een 'noodzakelijk kwaad' om je werk te kunnen doen.

Het productieproces en de ARBO.

Panel: Meestal worden specialisten veel te laat betrokken bij het productieproces waardoor het haast onmogelijk wordt zaken die al in gang gezet zijn om te keren of in een andere richting te sturen. Ik kan een heel simpel voorbeeld geven. Een decoratelier moet vakken timmeren. Die vakken kunnen uit platen van twee op drie meter. Men timmert dat decor, het past in de vrachtwagen, twee meter veertig hoog, dus dat is helemaal geen probleem. Men vergeet evenwel dat die vakken eigenlijk 120 kilo per stuk wegen. Vind maar eens mensen die dat met het handje kunnen transporteren. De deskundigheid is al vrij vroeg in een productieproces nodig. In feite moet je de risico's inventariseren voor je aan het timmeren gaat. De praktijk is dat die 120 kilo toch het toneel op gaat en dat het toch wel lukt. Daarbij worden dusdanig hoge risico's gelopen dat het eigenlijk onverantwoord is. Sterker nog, als er in Nederland iets fout gaat en de arbeidsinspectie komt langs, dan kan je het wel schudden. Wat van belang is, is dat je in een vroeg stadium weet hoeveel mensen op reis gaan en wat je er mee kan doen. Ga je als technicus de video doen en het geluid en het licht, het busje rijden, én het laden en lossen voor je rekening nemen, dan moet je toch de zaken realistisch bekijken en zeggen: "Ik doe het licht, maar als het geluid ingewikkeld is, komt er ook een geluidstechnicus bij en een videospecialist". Als je assertief bent en dat in een vroeg stadium op tafel legt, dan vermijd je problemen achteraf. Meestal gaat het over geld, en wij zijn van mening dat het niet altijd geld hoeft te kosten. In het geval van die vakken, als je die doormidden zaagt kost het een zaagsnede meer en een lat extra en je hebt het probleem opgelost. Dan heb je een vak van 60 kilo, aan elke kant dertig kilo, dus wordt het vak hanteerbaar. Heel veel oplossingen die de ARBO voorstelt, kosten niet zoveel geld. Je moet wel op tijd ingrijpen in het productieproces en zorgen dat al die zaken op een andere manier gerealiseerd worden.

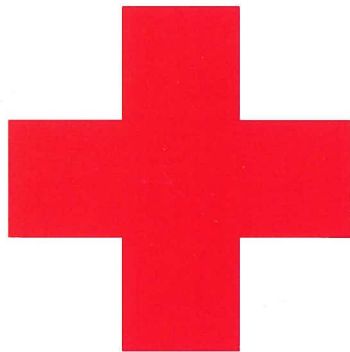
Zaal: De producent heeft hierbij toch een verantwoordelijkheid te dragen. Als je het bijvoorbeeld hebt over het aantal mensen dat ingezet wordt en de opbouwtijd die je dikwijls maar wordt toegestaan, dan komen er vaak wrijvingen. Er ontstaat een probleem van werkdruk en haast. Haast is ook niet goed bij een opbouw, maar vaak kom je in situaties terecht dat men iets in één dag moet opbouwen om 's avonds te kunnen spelen.

Panel: Ik ken in Nederland diverse reizende producties waarbij de crew bestaat uit vier à vijf bedrijven.

Van onderlinge samenwerking of coördinatie is vaak totaal geen sprake. Gevolg daarvan is dat die mensen om acht uur 's ochtends binnen komen en om zes uur 's avonds nog bezig zijn, en dat iedereen gek is aan het eind van de dag. Als je dat goed organiseert, er van tevoren over nadent, een andere werkwijze hanteert, niet vijf verschillende bedrijven inzet, maar zorgt voor één ploeg die samenwerkt en onderling overlegt, dan bouw je diezelfde voorstelling op in zes uur. Zonder dat het wrijvingen geeft. Ik denk dat je van tevoren moet nadenken hoe je de tijd gaat benutten en hoeveel mensen er dan nodig zijn om dat voor mekaar te krijgen. Zo probeer ik ook ruim van tevoren duidelijk te maken dat je pas een week na een première gaat reizen. Zo heb je een week de tijd om je zaakjes voor elkaar te krijgen. Je kan dan vertrekken met een fatsoenlijke technische fiche en een behoorlijke inventarisatie. Dat zorgt voor een goede communicatie en het haalt een hoop stress uit de lucht.

Communicatie over ARBO en risico's.

Stel dat je met dat enge vak van 120 kilo op reis bent. Als je daarover communiceert kan de toneelmeester van een schouwburg daar op anticiperen en zorgen dat hij de goede hulpmiddelen heeft om dat vak te vervoeren. Dan hoeft die 120 kilo helemaal

geen probleem te zijn, dan is een vak van 120 kilo prima te hanteren. De toneelmeester die niet op de hoogte is, heeft niet kunnen anticiperen zodat hij ter plekke een oplossing moet verzinnen. Die oplossing leidt in de regel tot misbruik van mensen, want dan gaat dat vak gewoon met de hand de wagen uit. Zo zijn er schouwburgs die zeggen: "Mijn personeel mag de vrachtwagen niet in". Dat betekent dat de rock and roll ploeg die met een wagen kisten binnenkomt een probleem heeft. Die staat daar immers met twee man om de vrachtwagen leeg te trekken en weer vol te drukken. Dit verhoogt de belasting bij de werknemer gevoelig. Als je het over veel meer mensen kan spreiden, loop je minder risico. Ook daar moeten van tevoren afspraken over gemaakt worden. De manier van communiceren is ook heel belangrijk. Passief communiceren door het gewicht op de kisten te vermelden is al een soort respect hebben voor de mensen met wie je omgaat. Ik heb daar vroeger een beetje moeten om lachen, maar ik vind het wel heel erg fijn als het er op staat. Ik ben namelijk ook begonnen in de rock and roll en dan ben je op je hoede voor een bepaald soort kisten. Het ergst van al waren de "doodskisten". Vaak statiefkisten, die waren gewoon te zwaar en kon je niet hanteren. We probeerden zodanig in de rij te lopen dat je de doodskisten vermeed. Daar werd je steeds slimmer

in. Je weet anders goed waar de risico's liggen, je weet die zelfs te vermijden en er anderen voor op te laten draaien. Ik vind dat dit niet kan, dat moet je op een andere manier oplossen. Wij hebben een vak van 500 kilo dat de kap in moet. Het theater dat we bezoeken kijkt dit: "Kan dat in mijn theater? Heb ik een probleem om dat gewicht weg te krijgen?". Want er zijn ook belemmeringen. Als er een akkoord is, is er niets aan de hand. Als er geen akkoord is, neem je contact op, er zijn tegenwoordig fantastisch veel communicatiemiddelen, dat kan geen probleem meer zijn, je hebt 'n gsm, je kan op reis steeds met elkaar communiceren, hoewel dat ook risico's geeft. Want iemand die boven op de steiger zijn mobieltje tevoorschijn haalt, dat is ook niet altijd geweldig. Ik denk dat de wil om te communiceren er vaak wel is, maar op de een of andere manier gaat het dan toch nog fout. Ik heb situaties beleefd in Nederland, dat de voorstelling niet door ging omdat de vrachtwagen niet gelost was. Dat is toch wel heel schrijnend! Ik heb ook meegemaakt dat mensen zaten te dubben of ze die wagen wel zouden lossen? Dat is in feite onverantwoord wat daar gebeurde. Want na veel wiken en wegen is die wagen leeg getrokken, maar die jongen zat drie maanden later wel in de ziektewet. Het zijn geen verzinseltjes, vaak is het een heel moeilijke taak voor een chef techniek of een toneelmeester om op te treden. Kan dit, kan dit niet? Je bent vaak de gebeten hond, je moet voor politiegagent spelen, terwijl je dat helemaal niet wilt. Iedereen wil volle zalen, succes, ... Ik meen dat de bezoekende inspicieënten eens wat meer rekening moesten houden met de opvattingen van de toneelmeester.

RI&E, de Risico Inventarisatie en Evaluatie, een handboek.

Binnen het productieproces heb je een methode bedacht waarmee je het ARBO-verhaal goed covert. Dat publiceert je. Hoe doe je het, hoe heb je dat georganiseerd binnen je eigen organisatie, en wat zijn de specifieke risico's van die productie. Werken met vuurwerk bijvoorbeeld, brandbare zaken, open vuur, te verplaatsen decorstukken die zwaar zijn, moeilijke changementen,... Zo krijgt het bezochte theater de kans om in te schatten of ze daar genoeg mensen en middelen voor hebben, of hun theater geschikt is voor deze productie. Misschien niet? Daar kan over gepraat worden. Het geeft aan waar en wanneer er welke risico's gelopen worden. Daarvoor dient die RI&E publicatie. Het belangrijkste is dat beide partijen en de interne organisatie weten waar de problemen zitten. Dan leg je ook vast hoe er met die risico's omgegaan wordt, de procedures, laden en lossen, schema's, hulpmiddelen, enz. Zo maak je de dingen transparant. Die en die risico's zijn er, en zo ga ik er mee om. We zien het als een aanvulling op de technische fiche. Een technische fiche kent iedereen. Dat is een kort, meestal bondig verhaal waar instaat of je wel of geen piano nodig hebt, hoe breed de afstopping moet hangen,... De publicatie is de aanvulling op de technische fiche waarin de risico's van die specifieke voorstelling apart vermeld zijn, of je het ontvangende gebouw van tevoren kunt zien, wat er gaande is die dag. En het belangrijkste is, het voorkomt verrassingen. We hebben iets bij dat we fantastisch vinden, we hebben er heel goed over nagedacht, we hebben zelfs een stempel van goedkeuring van de ARBO-dienst. Dat kan een theater feitelijk niet weigeren en daarmee is de discussie gesloten. Op het moment dat jij een productieserie hebt gemaakt en een stempel van de ARBO-dienst hebt,

kan je terecht in iedere theaterzaal.

MP: Die stempel van de Arbo-dienst, is dat figuurlijk of letterlijk?

Panel: Letterlijk. De procedure is zoals volgt. De RI&E wordt meestal door het gezelschap zelf gemaakt of door de ARBO-dienst. Als je hem zelf maakt, moet de ARBO-dienst hem nakijken. Klopt het, dan komt er een stempel op.

MP: De vraag is, hoe gebeurt dat concreet? Bijvoorbeeld, ik ga in Gent in première, een week daarna sta ik in Namen. Gaan die mensen van de ARBO naar Gent om te kijken? Komen die op de vloer zelf?

Panel: Ja die komen op de vloer zelf. Het is geen papieren controle. Vaak is het beter die mensen er tijdig bij te betrekken. Als je de première al hebt gehad, is er meestal niet meer veel bij te sturen.

Zaal: Is het mogelijk om die mensen naar hier te halen? Vooral als we met een voorstelling in Nederland gaan spelen. Wie geeft er een stempel voor een Vlaamse productie die op reis gaat?

Panel: Dat is lastig. Als jullie het niet geregeld hebben dan is het niet geregeld en dan blijven we die discussies houden.

Zaal: Moeten wij voldoen aan jullie normeringen?

Panel: Je moet kunnen aantonen dat mensen geen risico lopen, en dat moet je goed kunnen verdedigen. Dat heeft niets met normering te maken.

MP: Zolang er aan Vlaamse of Belgische kant nauwelijks normering is, kan je niet met een soort van certificaat de grens over. Zolang je het niet geregeld hebt en je papieren kunt voorleggen, regeert het gezonde verstand.

Panel: We zijn in Nederland in discussie. Naar mijn mening is het voldoende als je gezelschap aangeeft hoe je Arbo-traject in mekaar steekt, hoe je preventief de zaken voorzien hebt, specifiek per productie. Dat betekent dat de variatie heel groot is. De ene keer heb je een balletvloer bij, een volgende keer loop je met een marmeren vloer te sjouwen. Dat zijn verschillende fenomenen, maar je kan met beide je rug breken. Een balletvloer is ook een gigantisch gewicht. Je zou dus toch moeten nadenken of je de goede transportmiddelen en spullen hebt, hoe stouw ik het in de vrachtwagen?

MP: Daarvoor bestaan checklists. Zijn die raadpleegbaar?

Panel: In het handboek zit een summiere versie. Wij willen dit jaar werken aan een uitbreiding, waardoor er een apart handboek komt voor productserie. Voor mij moet het kort en bondig. Communiceren is ook een kunst, hoe duidelijker je het brengt, hoe efficiënter het wordt.

Werktijden, het hete hangijzer

In 1992 hebben we in Nederland de nieuwe arbeidstijdenwet gekregen, een herziening van een wet van begin vorige eeuw. Bleek wel dat we daar niet helemaal mee uit de voeten konden. Die arbeidswet is de direct afgeleide van de Europese

wetgeving. De rusttijd is cruciaal. Men praat eigenlijk niet over wanneer ga je werken, men praat alleen maar over wanneer moet je rusten. En dat betekent dat die werktijd daar ergens tussenin zit. Het voordeel is dat je een tijd heel hard en lang kan werken. Maar het houdt ook in dat er daarna weer een rusttijd moet komen ter compensatie van de tijd dat je hard gewerkt hebt. Zolang je die regelmaat volgt - hard werken, rust, hard werken - is er niets aan de hand. Je bouwt geen chronische vermoeidheid en dergelijke op, je loopt ook geen verhoogde gezondheidsrisico's. De standaardwet in Nederland maakte het ons niet mogelijk om, met een doorsnee theaterproductie, op pad te kunnen. Het maximum raamwerk is namelijk negen uur op een dag inclusief overwerk. Nou, dan kan je om zeven uur 's avonds nog net even koffie drinken en dan moet je naar huis. Dat kan dus niet. Daarom hebben we vanuit de sector met de overheid onderhandeld, om aanpassingen te krijgen in die arbeidstijdenwet, zodat je met één ploeg een voorstelling kan maken. Vroeger begonnen we om tien uur in het theater. Als je om elf uur arriveert, moet het in principe mogelijk zijn met een ploeg een voorstelling te draaien, waarbij je voor middernacht klaar bent. Dat heeft met die rusttijden te maken. Met een rusttijd van elf uur per etmaal hou je dertien uur werktijd over. Laten we aannemen dat je van elf uur 's ochtends tot middernacht werkt, dan heb je er in het geheel dertien uur op zitten. Het zou dus niet meer zo mogen zijn dat je binnen die tijds-spanne twee of drie ploegen tegenkomt. Toch gaat dat nog wel eens mis in Nederland, waardoor je het verhaal over de changementen tot drie keer toe moet uitleggen en het uiteindelijk nog allemaal de mist in gaat. Wat gaat er mis in Nederland? Wij hebben ambtenaren die ook in toneelhuizen werken, helaas, en die hebben ambtelijke reglementen en daarop bestaan geen uitzonderingen, punt aan de lijn. Dat betekent dat die mensen maar negen uur mogen werken. Nou, in die tijd past geen voorstelling. Einde oefening. Dus zo zie je maar weer, je schept ruimte, maar er wordt geen gebruik van gemaakt. Vaak is het ook een kwestie van traditie: sommige theaters zijn juist overgestapt naar een twee ploegendienst na invoering van de arbeidstijdenwet, terwijl dat in feite helemaal niet nodig is. Die uitzonderingsregeling is alleen maar van toepassing op technici. Daar is in het begin nogal wat heibel over geweest, maar in feite zijn het alleen de technici die er de hele dag nodig zijn. Het was niet onze bedoeling dat iedereen onder die uitzonderingsregel zou vallen. De bedoeling is de risico's binnen het werkveld zo goed mogelijk te beperken. Zowel voor technici in een schouwburg of concertzaal als voor technici van gezelschappen en voor producenten. Een andere uitzondering waarmee we te maken hebben is een dag-heen dag-terug systeem. Voor reizende technici is het vaak niet mogelijk binnen het vooropgestelde tijdsbestek van dertien uur én te reizen, én te bouwen én de hele voorstelling te draaien. Ook de terugweg naar huis geldt in Nederland als werktijd. Dan kunnen ze buiten het raamwerk van die arbeidstijdenwet komen. Daarvoor hebben we een uitzondering bedongen. Zij hebben de toelating langer door te werken, verkorten daarmee hun wettelijke nachtrust, maar als compensatie hebben ze daarna 24 uur vrij. In de praktijk zien we dat veel voorstellingen in Nederland met twee ploegen draaien, zes dagen in de week, elke ploeg drie voorstellingen. Vroeger werd dat beschouwd als nadelig. We moeten toch één technicus hebben die dat licht doet, dat kan niet een dubbele ploeg. Toch ben je veel flexibeler met twee ploegen. Als er eens iemand ziek is, dan heb je nooit

meer problemen en niemand krijgt het onprettige gevoel "Ik kan niet gemist worden". Ja, de technici blijven nu het hele seizoen fit, een fenomeen dat we vroeger niet kenden. Vroeger waren ze helemaal opgebrand en nu zie je ze bijna fluitend rondlopen.

Zaal: Wat zijn de ervaringen als de hele ploeg opbouwt?

Panel: Dat bij een gezelschap de ene ploeg komt bouwen op de bouw dag en dat de tweede ploeg de volgende dag zegt: "Dit staat helemaal verkeerd, alles afbreken, opnieuw opbouwen". Een paar keer meegemaakt met een gerenommeerd gezelschap uit het zuiden van het land. Ik denk dat het zeer uitzonderlijke situaties zijn. Het vergt wat meer regie om in een roulerend systeem met elkaar te werken. Wat natuurlijk erg voordelig heeft gewerkt zijn alle geautomatiseerde systemen die we de laatste jaren meeslepen. Druk op de knop en het komt er net zo weer uit als de dag ervoor. Dat kan al voor de lichtstanden, we zijn nu bezig hetzelfde te doen met de trekkenwanden. Dat betekent dat de ombouwtijd, de last en de druk minder worden, omdat het product steeds meer voorspelbaar wordt. Dat wil niet zeggen dat er niets meer fout gaat. Een van de grote problemen, vooral bij heel grote producties die twee à drie dagen nodig hebben om opgebouwd te worden, is dat je in feite ook drie ploegen nodig hebt om dat achter elkaar door te zetten en dat kunnen mensen vaak niet. De producenten zijn niet in staat, of financieel niet in staat, om daar allemaal vakmensen op te zetten. Dat leidt niet altijd naar oordeelkundig werken en het verhoogt in feite de risico's, terwijl het net de bedoeling was die te verlagen. Het is een negatief effect van werken in meerdere ploegen. Maar de praktijk is dat die meerdere ploegen onderling meer rouleren, zodat er altijd voldoende vakmensen aanwezig zijn. De samenstelling van de ploegen is dan anders maar het laat toe beide ploegen drie keer per week te laten werken. Zo wordt ook in de RI&E het medium ARBO-podium duidelijk. Daar kan je de normeringen vinden, alle informatie die wij verspreiden, en ik denk dat het belangrijk is dat dit ook buiten Nederland wordt toegepast.

De trekkenwand

Ik weet dat bijvoorbeeld onze trekkenwandnormering menige wenkbrauwen op Europees niveau heeft doen fronsen. Waar zijn jullie in Nederland in godsnaam mee bezig? Als je bedenkt dat die normeringen gewoon uit fysiologische metingen tot stand zijn gekomen, waarbij men droog vaststelde dat een mens zoveel kilo per dag mag torsen onder die bepaalde arbeidsomstandigheden. Voor een trekkenwand, ik zeg het uit mijn hoofd, is dat 600 kilo per dag. Een kleine voorstelling weegt al gauw 3 000 kilo. Je hebt al vijf man nodig aan de trekkenwand om dat gewicht er überhaupt 'in te kappen'! Bij grote voorstellingen loopt dat tegenwoordig op van 10 tot 20 000 kilo dat aan gewicht naar boven gaat. Reken maar uit hoeveel mensen je daar voor nodig hebt. Het rekensommetje is snel gemaakt: mechaniseren is veel goedkoper. Dat betekent dat je wel normeringen gaat toepassen, afgeleid van harde metingen, en dat zijn zaken die we hebben aangepakt, mede op aandringen van de arbeidsinspectie.

Zaal: Klopt het dat jullie voor de automatisering van de trekkenwanden de vooropgestelde datum van 2004 verdaagd hebben, of is het zo dat die

streefdatum toch nog moet gehaald worden of dat die theaters anders zouden sluiten?

Panel: Er zou in Nederland nooit een theater sluiten omdat de trekkenwand niet voor mekaar is, dat is een fabeltje dat de politiek is ingeslingerd, om geld van de staat te kunnen afdwingen. Het is wel zo dat er een overgangperiode is waarbinnen theaters het rond moeten hebben. Dat betekent dat voor 1 januari 2007, elk theater in Nederland dat in regel wil zijn, een gemechaniseerde trekkenwand moet hebben. Het klopt dat die termijn met drie jaar uitgesteld is, van 2004 naar 2007. Dat heeft onder meer te maken met de capaciteit van de industrie. Het is niet haalbaar een aparte industrie op te richten die in drie jaar tijd alle theaters voorziet. Het is wel zo dat theaters die geen plan en geen geld hebben, en die hun zaak niet aanhangig hebben gemaakt bij de ARBO-inspectie wél klaar moeten zijn voor 2004. Je hebt dus twee datums. Red je het niet voor 2004, dan had je voor juli van dit jaar een plan moeten indienen met een veiligstelling van de financiering. Dat is duidelijk.

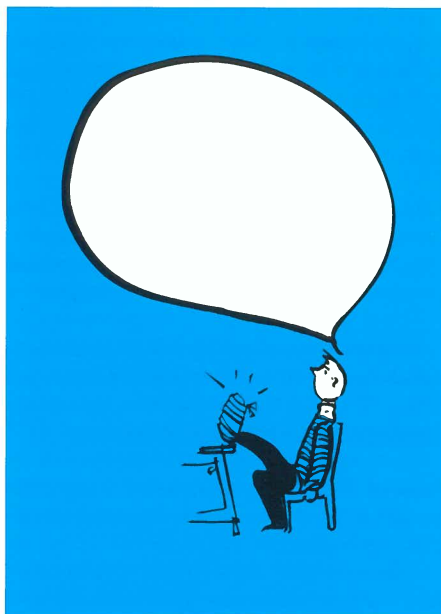
Zaal: Kleinere culturele centra in Vlaanderen hebben daarvoor geen budget. Hoe hebben jullie dat aangepakt?

Panel: Dat is relatief. Theaters vinden het prima en zijn al lang blij dat de werknemers op een veilige manier hun werk kunnen doen. Men wil ook efficiënt zijn: een goeddraaiende gemechaniseer-

de trekkenwand geeft tijdswinst. Je moet de kluiten niet op en af laden, maar daarmee verdien je die investering nog niet terug, dat is een argument dat te pas en te onpas wordt gebruikt. De meeste schouwburgen worden gefinancierd door de plaatselijke overheid, in regel de gemeenten. Gemeenten zullen middelen beschikbaar moeten stellen voor die schouwburgen. Een trekkenwand gaat moeiteloos twintig jaar mee, ten minste de motoren, ik heb het niet over de software. Dat betekent dat je de afschrijving over een lange termijn kan doen en dan valt het bedrag per jaar wel mee. Door een lange afschrijvingstermijn en het onderbrengen in het ARBO-beleid op gemeentelijk niveau kan je het financieren. Bijna alle gemeenten hebben geld voor lange termijn investeringen en de politiek bepaalt jaarlijks waaraan dit besteed wordt. Het is niet zo dat ze het geld niet hebben, het is alleen een kwestie van prioriteiten. Dit wordt in Nederland momenteel wettelijk geregeld. Eventueel komt er een politieke keuze van de gemeente: "Sluiten wij het theater of gaan we investeren?". Tot nu toe heb ik het in Nederland nog niet meegemaakt dat men besloot te sluiten. Dat wil niet zeggen dat het zonder slag of stoot gaat. De laagste investering bedraagt drie miljoen gulden en dat kan oplopen tot twintig miljoen gulden. Soms wordt het ook geïntegreerd in een verbouwing of een heel nieuwe opzet. Tenslotte hebben we ook een economisch gunstige periode achter de rug. De inkomsten van de gemeenten zijn de laatste jaren beduidend gestegen, waardoor er ook

meer geld is vrijgekomen. Tien jaar geleden hadden we dit verhaal niet rond kunnen krijgen.

Het initiatief ligt nu aan Vlaamse kant.

SLP
SOUND • LIGHT • PRODUCTIONS BVBA

La Linea BVBA
Studio facilities

uw partners in verkoop

KS-AUDIOSYSTEMS

Bouwstenen voor perfectie

uw partners in verhuur

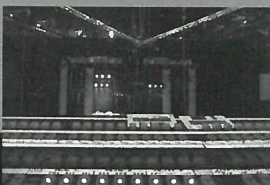
LICHT (SLP)

MA-lighting, ADB, Strand, Martin, Movitec,...

KLANK (SLP)

Crest, KS, Yamaha, QSC, Nexo, Soundcraft,...

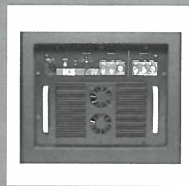
STUDIO (LaLinea)

Amek Big 44/24/2 with Super true automation and virtual dynamics, Lexicon, TC electronics, focusrite, TL-audio, Shure, Sennheiser,...

MEMBERS OF THE AVLP-GROUP

+32 (0)3/641 62 30

AVLP
audiovideo&lightproductionsnv

8e Vakbeurs Theatertechniek 28, 29 en 30 januari 2002

T R E F P U N T V O O R P R O F E S S I O N A L S

gratis toegang

Statenhal, Nederlands Congres Centrum, Den Haag, Nederland

Informatie: www.vakbeurs-theatertechniek.nl, telefoon: 00 31 71 30 10 594, info@vakbeurs-theatertechniek.nl

THE WORLDWIDE THEATER STANDARD

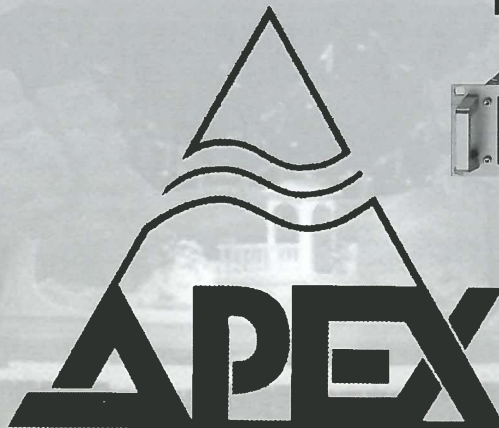
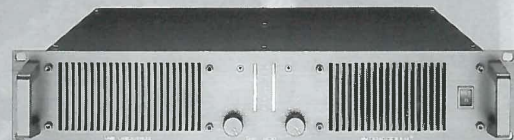
EAW
EASTERN ACOUSTIC WORKS

EAW JF-series

The highest-quality
speakersystem & Swedish
reliability in amps

LAB.GRUPPEN

APEX n.v. • Bosdel 52 • 3600 Genk (Belgium)

Tel.: +32 (0) 89/30 63 13 • Fax: +32 (0) 89/30 60 16 • E-mail: info@apex-audio.be

Sale of
Professional
AUDIO Equipment

 AMP
CO
BELGIUM

- ¥ PASKLARE OPLOSSINGEN VOOR ELK PROJECT
- ¥ ADVIES, ONTWIKKELING, REALISATIE
- ¥ TECHNISCHE ONDERSTEUNING EN OPVOLGING
- ¥ BEKABELING
- ¥ AKOESTISCHE STUDIES
- ¥ EXCLUSIEVE DISTRIBUTIE AMPCOPRODUCTEN

AKG
A.R.T.
ASL
BSS
CREST Audio
DDA
MARTIN Audio
MIDAS
RENKUS-HEINZ

AMP CO BELGIUM HOEK ¥ 76 UNIT 72 ¥ 2850 BOOM
TEL : (03) 844 67 97 ¥ FAX : (03) 844 67 46

SERVIOTEC BVBA

Specialist in Uw volledige theateruitrusting, zowel voor nieuwbouw als voor kleine of grote renovaties.

Wij bieden U geïntegreerd of afzonderlijk :

metalen draag structuren,
loopbruggen,
manuele trekken,
beweegbare podia
elektrische trekken : van prijsgunstige tot snelle computer gestuurde systemen....

Alsook de volledige textiel:

doeken,
horizonts,...

Aarzel niet voor vrijblijvende inlichtingen.

Brugsesteenweg 545
B-8800 Roeselare

Tel +(32) 51 24 00 96
Fax +(32) 51 21 04 92

B

BASTT-NIEUWS:

Organisatie BASTT – Punt.CCultuur

LIJST CURSUSSEN VOORJAAR 2002

CURSUS POWERPOINT

Deze cursus richt zich naar directies en stafmedewerkers die vertrouwd zijn met Windows.

Overzicht van het programma

Een goede presentatie van het cultureel centrum en van het aanbod is essentieel voor een positief imago naar het publiek, de politici, de pers. Met PowerPoint beschikken we momenteel over relatief eenvoudige software om een dergelijke presentatie boeiend en dynamisch te maken.

Deze cursus wil je leren zelf mooie PowerPoint - presentaties te maken, zonder daarom alle technische achtergronden te moeten kennen. We vertrekken in de voormiddag vanuit een algemene presentatie van het programma:

hoe werkt het? Wat zijn de mogelijkheden? Wat zijn de beperkingen? Met deze informatie ga je in de namiddag zelf aan de slag voor je eerste eigen presentatie. Eenmaal thuis kan je deze presentatie op je eigen pc verder afwerken en klaar is...

Tijdstip:

woensdag 16 januari 2002, van 9 tot 18u.

Plaats:

VTI, Vrij Technisch Instituut, Vakschoolstraat 41 (ingang via Sint-Annalaan 99 B), 9300 Aalst.

Maximum aantal deelnemers: 12

Prijs:

4.000 BEF / 99,18 € per persoon (m.i.v. lunch)

CURSUS LICHT VOOR GEVORDERDEN

Deze cursus richt zich tot ervaren polyvalente technici die zich willen specialiseren in licht en belichting. De bedoeling is een degelijk beeld te geven van alle verschillende facetten van de lichttechniek. Zo zullen onderwerpen aan bod komen zoals technologie, vermogenssturing, lichtsturing, werken met alternatieve lichtbronnen, geautomatiseerd licht en projectie, om te eindigen met het ontwerpen van licht, gekoppeld aan de nodige praktijklessen.

Deel 1:

Technologie

Tijdstip:

op 4, 5 en 18 februari 2002
van 10 tot 17 u

Plaats:

c.c. Westrand (Dilbeek)

Maximum aantal deelnemers: 24

Prijs:

7.500 BEF / 185,97 € per persoon (m.i.v. lunch).

Deel 2:

Dimmers / Protocols - lichttafels / virtueel ontwerpen / conventioneel - bewegend licht

Tijdstip:

op 19, 25, 26 februari en 4 maart 2002 van 10 tot 17 u

Plaats:

c.c. Ter Dilft (Bornem)

Maximum aantal deelnemers: 24

Prijs:

9.000 BEF / 223,16 Euro per persoon (m.i.v. lunch).

Deel 3:

Lichtontwerpen / Praktijk

Tijdstip:

op 5, 11 en 12 maart 2002

van 10 tot 17 u

Plaats:

c.c. De Bogaard (Sint-Truiden)

Maximum aantal deelnemers: 24

Prijs:

10.000 BEF / 247,95 € per persoon (m.i.v. lunch)

BASISCURSUS ELEKTRICITEIT

Deze cursus is bestemd voor technici die geen scholing hebben genoten op elektrisch gebied. Hij kan ook beschouwd worden als een inleiding

op de "Basiscursus Theatertechniek".

De cursus is gespreid over 8 sessies. De eerste 4 lessen behandelen de theorie, de andere lessen (praktijk) gaan door in een praktijklokaal van het Vrij Technisch Instituut van Waregem. De negende sessie is een fishedag en de tiende sessie is bestemd voor een examen.

De lessenreeks is inhoudelijk sterk geconcentreerd.

Om het assimileren te bevorderen wordt er ook met (huis)taken gewerkt.

Overzicht van het programma

- Samenstelling van de stof, geleiders, elektrische stroomkring, grootheden, wet van Ohm.
- Weerstand van geleiders, wet van Pouillet, serieschakeling.
- Parallelschakeling, vermogen, arbeid, rendement.
- Universeel meettoestel, wet van Ohm d.m.v. metingen (serie- en parallelketen).
- Gemengde keten, Joule-effect (toepassingen en metingen), lichtschemelingen, fout-zoeken.
- Beveiligingen, draaddoorsneden, opsporen van verliezen, veiligheidsnormen bij het werken aan en het herstellen van elektrische installaties.

Theorie:

Op woensdagen 13 (of 20), 27 maart, 3 en 10 april 2002 van 14 tot 18u

Plaats:

c.c. De Schakel (Waregem)

Praktijk:

Op woensdagen 17, 24 april, 8 en 15 mei 2002 van 14 tot 18u

Plaats: VTI (Waregem)

Diversen (fishedag):

woensdag 22 mei 2002 van 9 tot 18u

Plaats: c.c. De Schakel (Waregem)

Examen:

woensdag 29 mei 2002 van 14 tot 18u

Plaats: c.c. De Schakel (Waregem)

Maximum aantal deelnemers: 15

Voor persoonlijke bijscholing kunnen er 44 uur in rekening gebracht worden.

Mensen die enkel en alleen komen om hun aantal uren vorming op te trekken zijn niet welkom.

Prijs: 11.500 BEF / 285,15 € per persoon.

Inlichtingen**Inschrijving:**

Punt.CCcultuur:

Leen Pede tel 02 201 17 07 fax 02 201 07 19

e-mail leen.pede@puntcccultuur.be

Cursusinhoud: BASTT-secretariaat

tel 02 21508 52 fax 02 241 44 76

e-mail bastt@bastt.be

website www.bastt.be

Organisatie BASTT**BASISCURSUS THEATERTECHNIEK VOOR PROFESSIONELEN 2002.****ORGANISATIE: BASTT****Programma:**

De hoofdlijnen van de cursus zijn de theoretische en praktische grondslagen van de algemene theatertechniek, geluids- en belichtingstechniek, veiligheid, speciale effecten, productieproblemen en de structuur van het theater in Vlaanderen.

We voorzien ook enkele demonstraties.

Het wordt een zwaar rooster, dagelijks van 9 tot 22 uur (46 uren in totaal), maar een enthousiaste interesse garandeert een prima resultaat.

De docenten zijn ook ditmaal theaterpractici

met jarenlange ervaring in dit vak.

De cursisten moeten bij voorkeur in het theatertechnisch beroep staan. Indien er plaatsen open blijven, zijn er ook amateurs welkom.

Cursisten die geen of weinig elementaire kennis omtrent electriciteit hebben, raden wij aan zich vooraf te documenteren of onze Basiscursus Electriciteit te volgen.

Plaats - tijdstip:

PCT-Dommelhof in Neerpelt.

Datum:

van maandag 10 tot vrijdag 14 juni 2002

Prijs:

Het cursusgeld bedraagt 400 € voor BASTT-leden.

Niet-leden betalen 500 €.

Een voorschot van 100 € dient gestort te

worden bij de inschrijving, het saldo voor 15 mei 2002, op rekeningnummer 402-5525161-38 van BASTT vzw met vermelding Basiscursus Theatertechniek 2002.

Inschrijving:

Wacht niet te lang met uw inschrijving, er zijn reeds verschillende aanvragen en het deelnemersaantal is onherroepelijk beperkt tot 36.

In de cursus is begrepen:

- Het lessenpakket.
- Vier overnachtingen in Dommelhof.
- Ontbijt, middagmaal, avondmaal en tweemaal per dag koffie.

Inlichtingen en inschrijvingen op het BASTT-secretariaat:

- Tel : 02 215 08 52

- Fax : 02 241 44 76

- E-mail: bastt@bastt.be

TENTOONSTELLINGEN

Niek Kortekaas

"Ik wou dat het publiek de zaal zou vergeten. Je moet de ruimte naar je hand kunnen zetten opdat het publiek naar de voorstelling zou kijken zoals jij dat wilt. Mijn verlangen om op locatie te spelen, is er alleen maar door gegroeid. Met die theaterboten ga ik bijna zo ver dat ik mijn eigen theater bouw." Dixit Niek Kortekaas.

Hij kijkt terug op een immens en grillig oeuvre dat hem langs theater, dans, musical, spektakel en opera leidt. Soms als decorbouwer, soms als regisseur en de laatste tijd alsmat vaker als de twee tegelijk.

Op zijn cv staan - sinds 1980 - bijna 100 regies en decorontwerpen. Een strenge selectie ligt aan de basis van een tentoonstelling die van 9 december 2001 tot 10 februari 2002 te zien is in de Velinx in Tongeren, en van 16 februari tot 3 maart 2002 in CC Westrand in Dilbeek. Catalogus verkrijgbaar.

Voor meer info:

De Velinx tel. 012 39 38 00

CC Westrand tel. 02 466 20 30

Jan Fabre

Deweert Art Gallery presenteert "Umbraculum" van Jan Fabre. Deze installatie bestaat uit een aantal opgehangen keversculpturen, die verwijzen naar hulpmiddelen die een mens weer valide maken, zoals krukken, rolstoelen en looprekjes. Daarnaast toont Fabre een staande figuur die gemaakt is van plakjes dierlijk en menselijk bot geflankeerd door oude zaagmachines en een geluidsinstallatie.

Umbraculum is nog te zien tot 24 februari 2002 van woensdag tot zondag van 14 tot 18 uur in:

Deweert Art Gallery, Tiegemstraat, 6A in Otegem-Zwevegem.

Info: tel. 056 64 48 93

Tien jaar theaterafficheprijs

Het Theater Instituut in Nederland neemt alle theateraffiches van professionele producties in haar collectie op. Elk jaar zijn dat er tussen de 550 en 600. Een onafhankelijke jury nomineert twaalf affiches en kiest een winnaar. Van 10 november 2001 tot 1 april 2002 kan je de genomineerde en bekroonde theateraffiches van 1992 tot 2001 gaan bewonderen in het Theatrumuseum in Amsterdam. De reeks vormt een rijk overzicht van hoe theatervoorstellingen de laatste tien jaar werden aangekondigd. De ene keer met om aandacht schreeuwende beelden en of kleuren, de andere keer uitsluitend typografisch.

Het Theatrumuseum bevindt zich aan de Herengracht, 168 in Amsterdam en is toegankelijk van dinsdag tot vrijdag van 11 tot 17 uur, zaterdag en zondag van 13 tot 17 uur.

Een geïllustreerde catalogus is verkrijgbaar ter plaatse.

August Strindberg (1849-1912)

Peintre et photographe

Een retrospectieve

Ben jij een Strindberg fan, dan moet je naar Parijs.

In het Musée d'Orsay heeft er tot 27 januari 2002 een retrospectieve plaats over het beeldend werk van deze belangrijke Zweedse toneel-auteur.

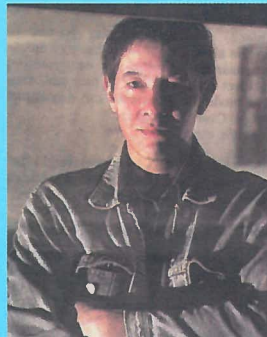
Info: www.musee-orsay.fr

Tel. 00 33 40 49 48 14

Musée d'Orsay

Rue de Lille, 62

Paris

Niek Kortekaas - foto Wim Kempnaers

Jan Fabre, Umbraculum - foto Frank Coureur

August Strindberg - Zelfportret 1891-92

Wat u opvoert staat al lang op het speelplan.

En hoe u het ensceneert staat u vrij duidelijk voor ogen. Eén van de hoofdrollen: het licht.

Welke middelen u daarvoor inschakelt, mag niet aan het toeval worden overgelaten. Voor een 'heldere' realisatie van uw voorstelling heeft u – wat het licht aangaat – bewegingsvrijheid nodig, die net zo als uw creativiteit geen beperking toelaat.

ADB. En uw voorstelling wordt in het juiste licht geplaatst.

Met ADB-belichtingstechniek beschikt u over universele instrumenten, die buitengewone ideeën in fascinerende toneel-events vertalen.

Exact, genuanceerd.
En zo perfect, dat er u een licht opgaat.

Verlang veel van de rol die het licht speelt. Verlang meer informatie over ADB.

ADB TTV Technologies N.V./S.A.
Leuvensesteenweg 585
1930 Zaventem
Tel.: 32/2/722.1768
Fax.: 32/2/722.1705
adb-ttv@adb.be

ADB

A Siemens Company

**KWALITEIT OP HOOGTE
LA QUALITE EN HAUTEUR**

**HOOGWERKERS
NACELLES ÉLÉVATRICES**

VERBIEST nv. • Industriezone "Berkenhoek" • B-2861 Onze-Lieve-Vrouw-Waver
Tel.: 015/75 49 59 • Fax: 015/75 62 88 • www.verbiest.be • e-mail: sales@verbiest.be